

מניעת נשירה – הגברת כוח ההתמדה וההצלחה של התלמידים בבית-הספר

משרד החינוך ותרבות חוזר המנהל הכללי חוזר מיוחד ז' (התשנ"ה)

תוכן העניינים	עמוד	1. כללי
		א. מבוא 3
		ב. נשירת תלמידים ממערכת החינוך – מדיניות משרדנו, הגדרה ומאפיינים 5
		2. יעדים ותכניות עבודה בשלבי הגיל השונים
		א. בחינוך הקדם-יסודי 9
		ב. בחינוך היסודי 13
		ג. בחינוך העל-יסודי 20
		3. הכוון תלמידים ושיבוצם ב"מעברים"
		א. כללי 52
		ב. המעבר מבית הספר היסודי לבית הספר העל-יסודי 53
		ג. המעבר מכיתות ט" בחטיבות הביניים אל החטיבה העליונה 54

4. איתור דיווח ובקרה

- א. איתור 63
 ב. דיווח ובקרה 64

5. נספחים

- נספח א אזכור הוראות המשרד בנושא של מניעת נשירה בחוזרי המנכ"ל 65
 נספח ב תחומי האחריות של עובדי מערכת החינוך 67
 נספח ג תחומי האחריות של רשות החינוך המקומית 75
 נספח ד תחומי האחריות של קצין הביקור הסדיר 80
 נספח ה מעורבותו של המפקח המחוזי על הביקור 83
 נספח ו תחומי טיפול ואחריות של היחידות לקידום נוער . 84
 נספח ז מעורבותו של המפקח הכולל בתחום אחזקת התלמידים 86
 נספח ח תכניות נוספות לטיפול בתלמידים בסכנת נשירה . 87

1. כללי

א. מבוא במערכת החינוך הנשירה שכיחה במיוחד אצל תלמידים המשתייכים לקבוצת אוכלוסייה הנחשבת חלשה (מבחינת ההישגים הלימודיים, אך גם בהתייחס לנתוני רקע סוציאקונומיים). לא פעם מתקבלים תלמידים אלה מלכתחילה שלא מתוך רצון מלא של המוסד הקולט או מתוך הטלת ספק ביכולתם להתקדם באופן משמעותי. רבים מהם נחשבים למי שמקשים על קיום השגרה הארגונית-החינוכית ודורשים תשומת לב רבה לעצמם.

מוסדות החינוך בודקים את עצמם כיום בעיקר על-פי יכולתם להציע לתלמידיהם הישגים מעוררי אתגר, וזאת בעת רוב התלמידים אינם מגיעים לבחינות הבגרות או אינם עומדים בהן באופן מלא. בנסיבות אלה עלולים תלמידים מסוימים להיחשב פחות רצויים למוסד החינוכי או מי שתובעים ממנו אנרגיה רבה, ללא הישג הנחשב בעיניו. זאת בשעה שעל המוסד החינוכי להתמודד על קישור ראוי בין איכות ההוראה לבין היכולת לעורר בתלמידים שונים ונבדלים את העניין שלהם בלימוד רלבנטי.

3 צרכים מיוחדים/מניעת נשירה
חוזר מיוחד ז' (תשנ"ה) דצמבר 1994

במקרים רבים הנשירה היא אך סיכום ותוצאה אחרונה של מערכת תפיסות המושרשת במוסד החינוכי ואצל תלמידים ביחס ליכולת ההשתלבות וההצלחה של תלמידים שונים.

נתיב הנשירה מסומן באופן שכיח על-ידי שרשרת חיכוכים בין המוסד החינוכי לבין התלמיד. לרוב אין הנשירה באה במפתיע, ומקדים אותה פרק זמן מסוים שבו מופיעים אותות אזהרה וביטויים של קושי הדדי: איחורים והיעדרויות, הפרעות בשיעורים, אי-מילוי משימות בית, כישלונות במבחנים, חיכוכים בין מבוגר לתלמיד או של תלמידים בינם לבין עצמם.

לעתים בית הספר מעדיף להתעלם מהקושי, ובמקרים רבים הוא מטפל בו רק בממד הארגוני-המשמעת. בהיערכות הבית-ספרית קשה לעתים לגייס התייחסות מקצועית, הממוקדת בקשיים הנגלים של התלמיד, שלא על בסיס תיוגו כ"לא מתאים" או כ"לא מסוגל". לרוב הנשירה מביאה את הפרט לאמץ לעצמו חלופה טובה פחות, וסופה שהיא פוגעת בתלמיד באופן מיידי וגם לטווח הארוך. זאת הן בבססה קשיי התקשורת, הן בחשפה את הנער לתנאים של עזובה והזנחה והן בכך שאינה מסייעת בפיתוח עמדה משמעותית של לומד אצל התלמיד. התפתחות זו שכיחה בגיל שבו היחיד עוסק רבות בעיצוב הזהות שלו ובפענוח ההזדמנויות העומדות בפניו. הניתוק ממסגרת קיימת בשלב זה עלול להגדיל את החשיפה לפיתויים מזיקים או להוביל לניתוק חברתי. מכאן חשיבות ההשקעה במוסדות החינוך השונים הן במניעת נשירה והן במתן פתרונות לימודיים ראויים לכלל התלמידים הנמצאים בתוכם. **על בתי הספר, ועל כל גורמי החינוך השותפים להם, לפעול כ"מערכת מטפלה" ולא כ"מערכת ממיינת".**

במיון ובסיווג כשלעצמם טמונה סכנה של תיוג שלילי של תלמידים בודדים או של קבוצות תלמידים. התיוג השלילי הופך להיות "נבואה המגשימה את עצמה", מחליש את הנכונות של תלמידים (ושל מורים) "להתעקש" על קידום התלמידים הללו, גורם לניכור, ומגביר את תהליכי הנשירה. לכן, הקו המנחה את כל הפועלים למניעת נשירה חייב להיות טיפול בתלמיד ובקידומו, תוך מאמץ מתמיד ויצירתו לשילובו במסגרת החינוכית הכללית שהוא משתייך אליה.

חוזר מיוחד זה מבטל את החוזר המיוחד ו', התשמ"ט, בנושא נוהל אכיפת ביקור סדיר.

ב. נשירת תלמידים ממערכת החינוך – מדיניות משרדנו, הגדרה ומאפיינים

1) מדיניות משרדנו בנושא נשירת תלמידים

א) הבסיס החוקי

הלימודים בבית־הספר היסודי ובבית־הספר העל־יסודי מעוגנים ב"חוק לימוד חובה התש"ט-1949", המתייחס ללימוד המיועד לילדים ולנערים והניתן באחת עשרה שנות לימוד, הכוללות שנה אחת בגן חובה, לילדים בגיל 5, ועשר שנות לימוד בכיתות א' עד י', לילדים בגיל 6 עד 15 ועד בכלל.

עוד נקבע במסגרת חוק לימוד חובה התש"ט-1949, כי הלימודים בגילאי 5 עד 17, ועד בכלל, יהיו חינם (תיקון מס' 11 משנת 1978 לחוק לימוד חובה).

ב) המדיניות

אחזקת התלמידים הלומדים בבתי־הספר היסודיים והעל־יסודיים עד גמר כיתה י"ב ושילובם מחדש של הנושרים הם מעיקרי המדיניות החינוכית של מערכת החינוך במדינת־ישראל.

על בית־הספר היסודי מוטלת האחריות להביא להתמדתו של התלמיד בבית־הספר, עד שיסיים אותו בסוף כיתה ו' בבית־ספר ש־שנתי או בסוף כיתה ח' בבית־ספר שמונה־שנתי, ועל בית־הספר העל־יסודי מוטלת האחריות להביא להתמדתו של התלמיד עד סוף כיתה י"ב.

ג) הדרכים להשגת יעדי המדיניות

(1) יצירת תנאים חינוכיים ולימודים המאפשרים לתלמיד השתלבות בבית־הספר ברמה ובהיקף המתאימים ליכולתו והמסייעים לו לממש את יכולתו האישית בתחום האינטלקטואלי, הרגשי והחברתי

(2) מניעת נשירה של תלמידים, בין נשירה סמויה ובין נשירה גלויה, על־ידי פיתוח מודעות בקרב כלל עובדי מערכת החינוך להקפדה על שמירת ההוראות המחייבות ועל־ידי פיתוח ויישום של תכניות מיוחדות לנושא זה (ראה להלן)

(3) שמירה על קשר הדדי בין בית־הספר לבית ההורים

(4) יצירת מערכת תמיכה בקהילה לצורך איתור, אבחון והשמה של נוער שנשר והתנתק ממערכת החינוך.

2) הגדרת התלמיד הנושר

נשירת תלמידים ממערכת החינוך היא תהליך שראשיתו ב"נשירה סמויה"; דהיינו: התלמיד אינו משתתף השתתפות מלאה בתהליך החינוכי־הלימודי בבית־הספר, ואינו מפיק תועלת משמעותית מן הלימודים.

כתוצאה מהפער ההולך וגדל בין "הנושר הסמוי" ובין התלמידים האחרים בידע ובמיומנויות הלימודיות הנרכשות נוצר תהליך של התנתקות הדרגתית של הנושר מבית-הספר, עד לויתור הדדי על ציפיות להיותו תלמיד מן המניין, הן מצדו של התלמיד והן מצד מערכת החינוך.

(3) מאפיינים מרכזיים בתופעת הנשירה

(א) המושג "נשירה" במובנו הפורמלי אינו כולל ילדים בגיל טרום חובה, ותופעת הנשירה של ילדים בגיל גן חובה היא מזערית. אף על פי כן, סביר להניח כי ילדים שלא השתתפו בפעילות החינוכית בגני הילדים יצברו, לקראת היכנסם לבית-הספר היסודי, פער חינוכי-לימודי בינם ובין חבריהם שביקרו באופן סדיר בגן הילדים במשך שלוש שנים.

(ב) מקובל להבחין בין –

"נשירה סמויה" של תלמידים, הנוכחים פיסית בכיתה אך אינם מתפקדים לימודית, מתנתקים מהמסגרות הקיימות וחשים ניכור כלפי הכיתה ובית-הספר;

"ביקור לא סדיר" של תלמידים המאופיין בנוכחות לא קבועה בבית-הספר, באיחורים תכופים ובהיעדרויות רבות וממושכות שאינן מוצדקות;

"נשירה גלויה", שמשמעותה אי-ביקור בבית-הספר שיכול להתפתח לעזיבת המערכת.

(ג) הנשירה ממערכת החינוך מתרכזת בעיקר במסגרות החינוך העל-יסודי. לתופעה שלושה מאפיינים עיקריים:

קשיים ביישום פתרונות ארגוניים ודידקטיים לבעיית ההטרוגניות של אוכלוסיית התלמידים בחטיבת הביניים ובפיתוחן של תכניות מתאימות שתענינה על צורכי אוכלוסייה זו

המעברים בין מסגרות החינוך היסודי לחטיבת הביניים או לבית-הספר העל-יסודי הארבע-שנתי ובין חטיבת הביניים לחטיבה העליונה, וכן המעברים במהלך הלימודים בחטיבה העליונה, התובעים מהתלמיד תהליכי הסתגלות חינוכית ו חברתית למסגרת החדשה, ומבית-הספר – התייחסות לצרכים הדיפרנציאליים של תלמידו

מבנה החינוך העל-יסודי על נתיביו, הגורם לקשיים בהתמדה של תלמידים בבית הספר. בסוגים מסוימים של בתי-ספר קשה יותר למצוא פתרונות לצרכים השונים של כלל התלמידים מאשר בסוגים אחרים.

4 סוג התלמידים הנושרים ממערכת החינוך בשלבי הגיל השונים

א) בחינוך הקדם-יסודי

- (1) ילדים שהוריהם אינם שולחים אותם לגן טרום חובה או המפסיקים את ביקורם בגן עקב קשיים בתשלום שכר-לימוד
- (2) ילדים שאינם מבקרים בגן הילדים עקב קשיים בהסתגלות למסגרת הגן או עקב בעיה בתפקוד המשפחה
- (3) ילדים עולים וילדים ממשפחות במצוקה אשר להוריהם אין עדיין מודעות לחשיבות שיש למסגרות החינוך בגיל הרך.

ב) בחינוך היסודי

- (1) תלמידים המפתחים רגשות ניכור, חוסר שייכות ודחייה עקב קשיים לימודיים, הסתגלותיים וחברתיים שונים
- (2) תלמידים במעבר בין שלבי חינוך, כגון במעבר מגן הילדים לכיתה א', במעבר מבית-הספר היסודי לבית-הספר העל-יסודי, במעבר ממוסד חינוכי יסודי אחד למשנהו, ולעתים במעבר בין שנת לימודים אחת לשנת לימודים שנייה
- (3) תלמידים עולים עם קשיי הסתגלות לימודיים וחברתיים
- (4) תלמידים ממשפחות במצוקה כלכלית או ממשפחות מרקע חברתי נמוך, שאינן מודעות לחשיבות ההשתייכות למסגרת חינוכית ולצורך לשמור על החוק
- (5) תלמידים ממשפחות במצוקה, כגון משפחות במשבר נישואין ומשפחות עם בעיות על רקע של עבריינות, אלימות, אלכוהוליזם וסמים, או משפחות המזלזלות בחוק לימוד חובה.

ג) בחינוך העל-יסודי

- הגורמים שפורטו בחינוך היסודי, ונוסף להם הגורמים המפורטים להלן:
- (1) בחטיבת הביניים יש כמה גורמים עיקריים: התלמיד עובר לכיתה מאוכלסת יותר, והקשר שלו עם המחנך הדוק פחות מאשר בבית-הספר היסודי; חטיבת הביניים מרוחקת יותר, בדרך כלל, ממקום מגוריו של התלמיד והטרונגנית באוכלוסייתה; היא גדולה יותר מבית-הספר היסודי, ומספר המורים שהתלמיד בא במגע עמם רב יותר.

- (2) החטיבה העליונה של בית־הספר העל־יסודי אינה מחויבת לקלוט את כל הפונים אליה, אפילו בבתי־ספר שש־שנתיים.
- (3) בחטיבה העליונה אין די מסגרות חינוכיות ותכניות לימודים המתאימות לאוכלוסיות תלמידים עם צרכים מיוחדים.
- (4) בחטיבה העליונה ניתן דגש לצדדים הקוגניטיביים יותר מאשר לצדדים האפקטיביים הדרושים להגברת התמדתם בלימודים של תלמידים מתקשים.
- (5) בתי־ספר עיוניים רבים מנשירים תלמידים חלשים במעברים בין הכיתות, ובעיקר בין כיתות י' לכיתות י"א.
- (6) שיטת התגמול והקצאת המשאבים לבית־הספר העל־יסודי אינה ממריצה את מוסדות החינוך לטפל באופן יסודי בתופעה של תלמידים מתקשים המועמדים לנשירה.
- (7) על־פי חוק לימוד חובה התש"ט–1949, אין חובה על התלמיד להמשיך בלימודיו לאחר כיתה י'.

2. יעדים ותכניות עבודה בשלבי הגיל השונים

היעדים

הכנתו של הילד בחינוך הקדם-יסודי להשתלבות חברתית ולימודית בבית-הספר היסודי.

א.
בחינוך הקדם-יסודי

התכניות בחינוך הקדם-יסודי

1) שם התכנית: "פרויקט קט-גן".

היחידה המבצעת: אגף שח"ד.

אוכלוסיית היעד

ילדים גילאי 2-3 אשר אינם מבקרים במסגרות חינוכיות כלשהן.

המטרה

להעניק לילדים אלה פעולות העשרה מגוונות, המיועדות לקדם את התפתחותם בגיל הרך ולמנוע חסך התפתחותי בתקופה קריטית זו.

הפעלת תכניות העבודה בחינוך הממ"ד תהיה כמקובל במסגרת זו, הן מהבחינה התוכנית והן מבחינת בחירת כוח האדם.

מסגרת התכנית

2-3 פגישות בשבוע, 3 שעות בכל פעם.

עיקרי התכנית

התכנית מבוססת על עקרונות ה"למידה המתווכת" ובנויה מיחידות עבודה העוסקות בתכנים שונים, כגון הכרת הגוף, מושגים במרחב, מיון, השוואות ועוד.

הקריטריונים להשתתפות בתכנית

- א) ילדים ממשפחות מצוקה ביישובי רווחה ושיקום שכונות
- ב) ילדים ממשפחות המטופלות על ידי שירותים קהילתיים והמומלצים על-ידם
- ג) ילדים שאינם משולבים בתכניות אחרות של אגף שח"ר המכוונות לגילאי 0 - 3.

שלבי בדיקת הבקשות ואישורן

- א) הפניה והמלצה על-ידי עובדים קהילתיים
- ב) בדיקת ההתאמה לתכנית של הילד והוריו על-ידי עובדי הקט"גן.

דרכי הפעלה

קיום פעולות ההעשרה בהתאם לתכניות הקט"גן, המכוונות ומונחות על-ידי האגף לחינוך קדם-יסודי, המחלקה לגילאי 0 - 3.

דרכי ההדרכה והמעקב

המחלקה לגילאי 0-3 באגף לחינוך קדם-יסודי מקיימת פעולות הדרכה ומעקב צמודות הן לעובדי הקט"גן והן להורי הילדים.

הפניות להפעלת התכנית

לנציגי אגף שח"ר במחוזות.

(2) שם התכנית: "מועדוניות גניות".

היחידה המבצעת: אגף שח"ר.

אוכלוסיית היעד

ילדים שיאותרו כבעלי חסכים קוגניטיביים בגלל "סביבה דלה".

מטרות התכנית

- א) לסייע לתלמידים להשתלב בחיי הגן ולהתאים את עצמם למערכת החינוכית
- ב) להקנות הרגלי למידה לתלמידים מתקשים שאינם יכולים לקבל עזרה בבית
- ג) להדק ולחזק את הקשר ואת שיתוף הפעולה בין ההורים לצוות החינוכי.

מסגרת התכנית

תכנית פנים-גנית, באחריות הגנת ובשיתוף הקב"ס.

שלבי בדיקת הבקשות ואישורן

הצוות הבינמקצועי ברשות המקומית, בשיתוף קצין הביקור הסדיר, יקבע את הילדים הזקוקים לשהות במועדונית, ומנהל המחלקה לחינוך ירכז באמצעות הקב"סים את רשימת הילדים, ויפנה בבקשת אישור להפעלת המועדונית לממונה המחוזי על הביקור הסדיר. ממונה שח"ר במחוז יפנה את החומר לבדיקת המטה בירושלים, שיאשר את הפעלת המועדונית.

דרכי הפעולה

המועדונית פועלת במקום מיוחד המוקצה לכך בתוך הגן. הילדים נשארים בגן עד ארבע שעות ביום לאחר שעות הלימודים, מקבלים ארוחה קלה ועוסקים בפעילויות העשרה שונות, כגון מלאכת יד, דרמה, משחקי פנים וחוץ וכו'.

(3) **שם התכנית:** "מוכנות לכיתה א'".

היחידה המבצעת: אגף שח"ר.

אוכלוסיית היעד

- ילדים שאובחנו על-ידי השירות הפסיכולוגי ונמצאו מתפקדים ברמה גבולית
- ילדים שהומלצו על-ידי השירות הפסיכולוגי לשנת גן נוספת וההורים מתנגדים לכך
- י לדים שלא אובחנו על-ידי השירות הפסיכולוגי ויש המלצה של הגנת להעניק להם תגבור במשך הקיץ.

המטרה

הכנה אינטנסיבית של הילדים לבית-הספר בתחום המוטורי, הקוגניטיבי והרגשי, בשלב המעבר מגן חובה לכיתה א'.

מסגרות התכנית

התכנית מתקיימת בבית-הספר היסודי, תוך ניצול אזורי הלמידה ואזורי יצירה וספורט.

הקריטריונים להשתתפות בתכנית

הקבוצה תמנה 14-16 ילדים. לא מומלץ לצרף ילדים עם הפרעות התנהגות קשות או בעלי יכולת שכלית נמוכה, הזקוקים לחינוך מיוחד; זאת כדי לא לגזול אנרגיה רבה מדי מהצוות האמור לטפל בקבוצה השלמה.

דרכי הפעולה

השירות הפסיכולוגי-החינוכי ברשות המקומית בוחר בדרך ובאמצעים המקובלים עליו לאיתור ילדים שמוכנותם לבית-ספר מוטלת בספק.

התכנית בנויה על שיתופם ועל מעורבותם של ההורים בכל התהליך. נוסף לשיחה המקדימה עם הורי הילדים מתקיימים שלושה מפגשים.

התכנית בנויה על עיקרון של מתח והרפיה. רצף הפעילויות מתוכנן באופן שלאחר פעילות הדורשת ריכוז ומאמץ תהיה פעילות משחררת יותר. משך הפעילות הלימודית עולה בהדרגה בשבוע הראשון, עד שהוא מגיע לשעה וחצי.

דרכי ההדרכה והמעקב

המורה הראשית תהיה גננת מוסמכת, בעלת הכשרה לכיתות יסוד, או גננת שי"ח בעלת ותק או מורה לכיתות היסוד עם התמחויות לחינוך מיוחד – הוראה מתקנת. הסייעת תהיה בעלת רקע של עבודה פדגוגית, לפחות עוזרת לגננת, המומלצת על-ידי הגננת שיחד אתה עברה ליווי של פסיכולוג מהשירות הפסיכולוגי במהלך הקייטנה.

משך הקייטנה 3 שבועות. היא נערכת במועדים המקבילים לקייטנות העירוניות הרגילות. הילדים מוסעים לקייטנה בהסעה של העירייה, ומקבלים ארוחת עשר, כמו ילדים בקייטנה רגילה.

התוצאות הצפויות

התלמיד המגיע לכיתה א' לאחר קייטנת המוכנות יכיר את מבנה בית-הספר, ישלוט בחומר הלימודים הראשוני, ויתנסה בלמידה ללא לחץ.

הפניות להפעלת התכנית

לנציגי אגף שח"ר במחוזות.

ב. בחינוך היסודי

היעדים

- טיפוח תחושת השייכות של התלמידים לבית-הספר ולקהילה
- טיפול דיפרנציאלי בתלמידים בעלי פוטנציאל לנשירה
- הכנתו של בוגר בית-הספר היסודי לקראת השתלבות לימודית וחברתית בבית-הספר העל-יסודי.

התכניות בחינוך היסודי

(1) שם התכנית: "המועדונית המשפחתית".

היחידה המבצעת: אגף שח"ד.

המועדונית המשפחתית היא מסגרת חינוכית המשלימה את הבית ומסייעת למוסד החינוכי, ללא ניתוק הילדים מהדינמיקה של המשפחה והקהילה.

אוכלוסיית היעד

המועדונית המשפחתית מיועדת לילדים בסיכון, הסובלים מהזנחה עקב תפקוד לקוי של בית ההורים. רובם מגלים בעיות בהסתגלות הבאות לידי ביטוי בקשיים התנהגותיים, לימודיים וחברתיים.

מטרות התכנית

א) המועדונית היא מסגרת משפחתית להתייחסות אישית וחברתית שנועדה לטפח את הפוטנציאל הגלום בילד ולסייע בידו להשתלב במסגרת לימודית וחברתית כתלמיד מן המניין, וכן להעשיר את עולמם הרוחני התרבותי של הילדים ובני הנוער ולעודד אותם לצרוך שירותים קיימים בקהילה.

ב) המועדונית המשפחתית משמשת "בית חם" לילדים ולבני הנוער הנמצאים בה משעת סיום הלימודים ועד שעות הערב, ומאפשרת אינטראקציה חיובית ומעוררת אמון עם מבוגרים באמצעות קשר אישי – "חוויה מתקנת".

ג) המועדונית נועדה להידוק ולחיזוק הקשר ושיתוף הפעולה בין ההורים לצוות החינוכי.

מסגרות התכנית

התכנית היא חוץ בית-ספרית.

הפעלת תכניות העבודה בחינוך הממ"ד תהיה כמקובל במסגרת זו, הן מהבחינה התוכנית והן מבחינת בחירת כוח האדם.

שלב בדיקת הבקשות ואישורן

- (א) בשלב הראשון מאתרים את הילדים הזקוקים למסגרת זו.
- (ב) הצוות הבין-מקצועי (כולל עו"ס) בכל אחד מבתי-הספר, בשיתוף קצין ביקור סדיר, יקבע מי הם הילדים הזקוקים למסגרת זאת.
- (ג) מנהל המחלקה לחינוך ירכז באמצעות הקב"סים את רשימת התלמידים, ויפנה בבקשת אישור להפעלת המועדונים לממונה המחוזי על הביקור הסדיר.
- הפנייה לבקשת האישור תכלול פרטים אלה:
- שמות הילדים
 - דרגת כיתתם
 - חוות דעת הנהלת בית-הספר והשירות הפסיכולוגי ודו"ח סוציאלי
 - הצעת דירה שתועמד לרשות המועדונים (דירת קרקע מרוהטת, בת 3-4 חדרים, מטבח ושירותים).
 - (ד) הממונה המחוזי לשח"ר יפנה את החומר לבדיקת המטה בירושלים, והוא יאשר את הפעלת המועדונים.

(2) שם התכנית: "חונכות סטודנטים".

היחידה המבצעת: אגף שח"ר.

אוכלוסיית היעד

תלמידי בית-הספר היסודי הנמצאים בדרגת סיכון גבוהה לנשירה.

המטרה

להעניק לתלמיד המתקשה טיפול אישי, מותאם לצרכיו המיוחדים, מתוך כוונה לעורר את ההנעה ללימודים, לפתח את יכולת הלמידה שלו, להקנות לו הרגלי למידה, לחזק בו את הביטחון העצמי, לשפר את הדימוי העצמי שלו ולעזור לו להיחלץ ממצב של כישלון מתמיד – בעזרת חיזוקים אישיים ותגבור לימודי במקצועות שהוא מתקשה בהם.

דרכי ההפעלה

הסטודנטים יופעלו בצורות חונכות מגוונות, המותאמות לצרכים המיוחדים של התלמידים הטעונים טיפוח ולתכניות המיוחדות של מחנך הכיתה ושל המורה המאמן או המנחה המופקד על עבודת השדה של הסטודנט בבית-הספר. להלן אפשרויות מספר:

צרכים מיוחדים/מניעת נשירה
חוזר מיוחד ז' (תשנ"ה) דצמבר 1994

14

א) חונכות מסייעת למורה – מאפשרת להפעיל את הסטודנט בתפקידי הוראה בכיתה שנקבעו על-ידי מחנך הכיתה או המורה המקצועי; החונך יוכל לסייע לתלמידים בודדים או לקבוצות תלמידים, בתוך הכיתה או מחוץ לה, ולסייע בדרך זו למורה להקדיש את עיקר מאמציו לכלל הכיתה.

ב) חונכות יחידנית – מאפשרת טיפול כולל בחניך בודד והדרכתו בפעילות לימודית, חברתית ותרבותית.

ג) חונכות קבוצתית – מאפשרת לחונך לטפל בקבוצה מצומצמת של תלמידים בתחומי פעילות שונים, ועבודת החונכות מתבססת על טיפול קבוצתי.

ד) חונכות להכנת שיעורים מודרכת – מאפשרת להפעיל חונכים כעוזרים לתלמידים בהכנת שיעורים המתקיימים במקומות קבועים בבית-הספר. במסגרת זו החונך מסייע לכל תלמיד שפונה אליו ומבקש את עזרתו המקצועית במקצוע ההוראה שבו הסטודנט מתמחה.

ה) חונכות לשיעורי עזר – מאפשרת להפעיל סטודנטים חונכים כמורים לשיעורי עזר במקצוע ההוראה שלהם. השיעור מיועד לתלמידים שבטיפולם או לתלמידים אחרים המופנים אליהם לצורך זה.

הפניות להפעלת התכנית

לנציגי אגף שח"ר במחוזות.

3) שם התכנית: "העשרה אינסטרומנטלית".

היחידה המבצעת: אגף שח"ר.

אוכלוסיית היעד

ילדים ובני נוער בגיל ההתבגרות, מכיתה ד', בעלי קשיי-למידה מסוגים שונים.

תיאור התכנית, מטרותיה והתוצאות המצופות

התכנית מורכבת מסדרות דפי עבודה הקרויות "כלים", וכל "כלי" נועד לטפל בקבוצה של פונקציות קוגניטיביות מסוימות. התכנית מתמקדת בטיפוח כלי חשיבה ולא בהקניית תכנים.

יעדי התכנית ומטרותיה הם: הגברת כושר ההשתנות הקוגניטיבי של התלמיד המתפקד ברמה נמוכה והעלאת יכולתו הכללית ללמוד; תיקון הפונקציות הקוגניטיביות הפגומות של התלמיד; הקניית

מושגי יסוד והרחבת אוצר המושגים, האופציות והאסטרטגיות; יצירת תובנה של התלמיד לתהליכי החשיבה שלו; הגברת המוטיבציה הכללית ללימוד; הגברת יכולתו של הלומד ליצור ולעבד מידע והעלאת דימויו העצמי בעקבות השגת המטרות הללו.

דרכי הפעלה

הפעלת התכנית תקיף בדרך כלל את כל תלמידי הכיתה, אפשר גם בקבוצות קטנות או עם יחידים.

הפניות להפעלת התכנית

לנציגי אגף שח"ר במחוזות.

(4) שם התכנית: "כיתות הכנה לבית-הספר העל-יסודי".
היחידה המבצעת: אגף שח"ר.

אוכלוסיית היעד

- תלמידי כיתות ו' העוברים לחטיבות-הביניים
- תלמידי כיתות ח' העוברים לבית-הספר העל-יסודי הארבע-שנתי
- תלמידי כיתות ט' בחטיבות-הביניים העוברים לכיתה י' בחטיבה העליונה.

המועמדים לקורסי ההכנה ייבחרו מבין התלמידים בעלי ההישגים הלימודיים הבינוניים והנמוכים, מאוכלוסיות חלשות, שנמצאו מוכשרים להתמודד בהצלחה במסלולי בגרות, על-פי מבחני יכולת.

המטרה

להכין כראוי תלמידים מהחינוך היסודי ומחטיבות-הביניים לקראת קליטתם הטובה בחינוך העל-יסודי, בעיקר במסלולי בגרות, בהתאם ליכולת האמיתית של התלמידים.

התלמידים האלה נקלטו בדרך כלל במסלולים ובהקבצות הנמוכות, ואילו בבתי-הספר העל-יסודיים הסלקטיביים הם כמעט אינם נקלטים.

דרכי הפעלה

(א) התכנית מופעלת על-ידי בית-הספר העל-יסודי, הקולט הפוטנציאלי.

(ב) התלמידים לומדים פעמיים בשבוע, בשעות אחר-הצהריים. לפעמים מתקיים גם קורס אינטנסיבי של 3 שבועות בקיץ.

ג) המקצועות הנלמדים בדרך-כלל הם אנגלית, מתמטיקה, הבעה והעשרה כללית.

ד) צוות המאבחנים מורכב מאנשי שדה בתחום ההוראה והחינוך.

התכנית מתחילה בשיחת הכנה של צוות המאבחנים עם המורה/ים וההנהלה. בשיחה זו נקבעים כלי האבחון בהתאם למטרות בית-הספר. האבחון נמשך בין 20 ל-25 שעות כיתה (4-5 ימי עבודה). על המורים המשובצים בתכנית הלימודים להיות נוכחים באבחון המתקיים בשעות שבהן הם מלמדים. לאחר האבחון נפגש צוות המאבחנים עם ההנהלה ועם המורים, ומעביר את מסקנות האבחון. בידי בתי-הספר נשאר דו"ח מפורט על כל תלמיד, כיתה ושכבת כיתות. הדו"חות ממוחשבים, וניתן לעדכןם ולהכניס בהם נתונים נוספים, בהתאם לצורכי בית-הספר. בדו"ח רגיל מתוארים הרקע של הילד והישגיו הלימודיים במקצועות השונים, ומובאים נתונים על התוצאות באבחון הדינמי. בהמשך לאבחון ניתן לקיים ימי עיון וסדנאות עבודה לצורך שיפור דרכי ההוראה ותוכני הלימוד.

התוצאות הצפויות

- שילוב תלמידים ברמות הלימוד בהתאם ליכולתם האמיתית
- קידום התלמיד על-פי יכולתו.

הפניות להפעלת התכנית

- לנציגי אגף שח"ר במחוזות
- למר ירון שור, טל 511934-02.

5) שם התכנית: "מועדונית בית-ספרית".

היחידה המבצעת: אגף שח"ר.

אוכלוסיית היעד

תלמידים הסובלים מהזנחה וכתוצאה מכך אינם מבקרים ביקור סדיר, וכן תלמידים המתפקדים באופן לקוי ועלולים לנשור מבית-הספר או נמצאים על סף נשירה.

מטרת התכנית

- (א) סיוע לתלמידים להשתלב בחיי בית-הספר ולהתאים את עצמם למערכת החינוכית
- (ב) הקניית הרגלי למידה לתלמידים מתקשים שאינם יכולים לקבל עזרה בבית
- (ג) פיתוח מיומנות של קבלת עזרה בהכנת שיעורים על-ידי הכוונה לשימוש בספרייה עירונית ובמקורות מידע נוספים
- (ד) הידוק וחיזוק הקשר ושיתוף הפעולה בין ההורים לצוות החינוכי.

מסגרת התכנית

זוהי תכנית פנים-בית-ספרית באחריות מנהל בית-הספר, בשיתוף הקב"ס.

דרכי הפעולה

המועדונית פועלת במקום מיוחד המוקצה לכך בתוך בית-הספר. הילדים נשארים עד ארבע שעות ביום לאחר שעות הלימודים, מקבלים ארוחה קלה, ומכינים שיעורי בית בעזרת מורה, ועוסקים גם בפעילויות העשרה שונות, כגון מלאכת יד, דרמה, משחקי פנים וחוץ וכו'.

- (6) **שם התכנית:** "תכנית ניסוי ב-10 בתי-ספר שיש בהם כיסי נשירה/ מועמדים לנשירה".
- היחידה המפעילה:** האגף לחינוך יסודי.

אוכלוסיית היעד

10 בתי-ספר שיש בהם תלמידים בקבוצות סיכון גבוהות לנשירה בכיתות א'-ח'.

מטרות התכנית

- (א) לאתר ולטפל, כתכנית התערבות, ב-10 בתי-ספר יסודיים שנמצא בהם קושי מבחינת קיומם של נושרים או מועמדים לנשירה ובעיות של ביקור סדיר
- (ב) להפעיל בבית-הספר פונקציה של מורה האחראי לביקור הסדיר של התלמידים בבית-הספר.

מסגרות התכנית

- בתי-הספר יאותרו בשיתוף האגף לחינוך יסודי והמחוזות.

- המחנכים יכינו תכניות אישיות בראשית השנה, לתלמידים המתקשים בכל כיתה והמועמדים לנשירה בגלל היותם בקבוצת סיכון גבוהה.
- התכנית תהיה כוללת לשנת הלימודים, ומפורטת לתכניות שבועיות.
- מנהל בית-הספר יקיים מעקב סדיר אחרי הוצאתה של התכנית אל הפועל.
- תינתן הדרכה למורים לבניית תכנית העבודה האישית ולמעקב אחריה.
- יתמנה מורה שישמש אחראי לביקור הסדיר של התלמידים בבית-הספר.
- המורה האחראי ירכז את נושא הנושאים והתלמידים שאינם מבקרים ביקור סדיר בבית-הספר.
- המורה האחראי ייבחר מבין המורים המכירים את המשפחות באזור ההרשמה של בית-הספר, ויכיר את האוכלוסייה, את בעיותיה ואת המועמדים לנשירה. המורה האחראי יערוך ביקורי בית או יחליט עם מנהל בית-הספר מי יערוך ביקורי בית לבדיקת הסיבות של התלמידים הנעדרים מבית-הספר.
- המורה האחראי יציע תכניות מיוחדות לתלמידים, כדי להגביר את הקשר שלהם עם בית-הספר (למשל: החלפת שיעור בשיעור).
- המורה האחראי יעביר מקרים מועדים וקשים במיוחד לקצין הביקור הסדיר ברשות המקומית.

הקריטריונים להשתתפות בתכנית

- בתי-ספר שיש בהם "כיסוי נשירה" קשים במיוחד
- בתי-ספר בעלי בעיות קשות במיוחד בנושא הנשירה או הביקור הסדיר בבית-הספר.

דרכי ההפעלה

- מנהל בית-הספר יגיש למפקח בקשה, פעם בשליש או פעם במחצית השנה, על-פי הנהוג בבית-הספר.
- המפקח ימליץ ויפנה את הבקשות לאישור לאגף לחינוך יסודי.
- מנהל בית-הספר יגיש למפקח בקשה, פעם בשליש או במחצית השנה, על-פי הנהוג בבית הספר, למנות מורה אחראי לביקור הסדיר בבית-הספר.

- המפקח ימליץ ויפנה את הבקשות לאישור לאגף לחינוך יסודי.
- המורה האחראי יתוגמל.

דרכי ההדרכה והמעקב

- מנהל בית-הספר יעקוב אחר ביצוע התכניות האישיות שהותאמו לצורכי התלמידים המועמדים לנשירה.
- מורה הכיתה יקבל הדרכה להכנת תכניות דיפרנציאליות לתלמידים מתקשים תוך שמירה על המשך שילובם בכיתה האם.
- מורה הכיתה יקבל הדרכה להכנת תכניות דיפרנציאליות לתלמידים מתקשים.
- מורה שתפקידו בכך יקיים מעקב על נוכחות התלמידים בבית-הספר.
- המורה האחראי ידווח למשפחה על כל היעדרות של תלמיד, גם משיעור בודד, החל מחצי שעה אחרי תחילת יום הלימודים, בשעות הבוקר.

התוצאות הצפויות

- עלייה בשיעורי הביקור הסדיר בבית-הספר
- הידוק הקשרים עם המשפחות בנושאי הביקור הסדיר.

היעדים בחינוך העל-יסודי

- הגברת כוח ההתמדה של התלמידים בבית הספר והדגשת האחזקות (על בית הספר למציאת פתרונות חינוכיים וארגוניים להשגת יעל זה
- טיפוח תחושת ההשתייכות של התלמידים לבית-הספר ולקהילה
- החזרת תלמידים שנשרו לבית-הספר ושילובם בפעילות החינוכית-הלימודית
- שילוב נוער מנותק בפעילות נורמטיבית של בני גילו
- הבאת מרב התלמידים לסיום הלימודים בכיתה י"ב, כשהם זכאים לפחות לתעודת בגרות חלקית
- הגדלת מספר התלמידים המוגשים לבחינות הבגרות
- הגדלת מספר התלמידים הזכאים לתעודת בגרות
- הכנתו של בוגר בית-הספר העל-יסודי לחיים בחברה מתקדמת.

ג. בחינוך העל-יסודי

7-ד

תכניות העבודה#

1) שם התכנית: "תגמול דיפרנציאלי לבתי-הספר".

היחידה המבצעת: האגף לחינוך על-יסודי (ייעוץ וליווי מדעי: המדענית הראשית).

המטרות

- א) צמצום הנשירה וההנשרה בבתי-הספר
- ב) העלאת שיעור העוברים בחינות בגרות והזכאים לתעודת בגרות
- ג) מצוינות במובן הרחב - שיפור הישגיהם הלימודיים של כל התלמידים
- ד) שיפור המוטיבציה והרמה של צוותי המורים בבתי-הספר, בעבודתם עם אוכלוסיות מגוונות.

הבעיה

אחת ממטרותיה המרכזיות של מערכת החינוך היא להקנות לתלמידים השכלה רחבה ברמה גבוהה. הישגים לימודיים גבוהים הם גם אמצעי חשוב לשיפור מעמדו החברתי והכלכלי של כל תלמיד וגם גורם מרכזי בשגשוגה וברוחותה של החברה כולה. לכן חשוב להגדיל ככל הניתן את שיעור התלמידים הלומדים במסגרות הלימוד השונות (מניעת נשירה), להשתדל להעניק לכל הלומדים הישגים לימודיים גבוהים ככל שניתן, להביא את מרב התלמידים לזכאות לבגרות ולשאוף למיצוי מרבי של הפוטנציאל הלימודי של כל תלמיד.

למרבה הצער מתקיימים היום במערכת החינוך תהליכים מספר הפועלים בעצמה רבה לסיכול היכולת להגשים משימות חשובות אלו:

- קיימת תחרות של יוקרה בין בתי-ספר על הישגיהם הלימודיים, והמדד העיקרי ליוקרתו של בית-הספר הוא אחוז הזכאים לתעודות בגרות מבין אלה שניגשו לבחינות וממוצע ציוני הבגרות של תלמידיו. לכן בתי-הספר העל-יסודיים נוטים להיות סלקטיביים מראש בקבלת תלמידים, והם דוחים תלמידים חלשים יחסית, שיש חשש שיורידו את אחוז העומדים בבחינות הבגרות ואת ממוצע הציונים של בית-הספר. מסיבה זו קיימת גם תופעה של הנשרת תלמידים מתקשים במהלך החטיבה העליונה. דירוג כזה במונחים מחלטים של בית-הספר אינו צודק ואינו יעיל.

* הפעלת תכניות העבודה בחינוך הממ"ד תהיה כמקובל במסגרת זו, הן מהבחינה התוכנית והן מבחינת בחירת כוח האדם.

- גם התלמידים הטובים וגם המורים הטובים מרוכזים בדרך-כלל באזורים מבוססים. כלומר, תלמיד הבא מרקע חלש יחסית רבים סיכוייו ללמוד בחברת תלמידים חלשים מן הממוצע, על-ידי מורים חלשים מן הממוצע. בכך נפגע העיקרון של שוויון ההזדמנויות, והמצוינות מטופחת רק במובנה המצומצם.
- הסכמי השכר הקיבוציים של המורים קובעים רמות שکر אחדות לכל המורים שנתוניהם "על הנייר" שווים (ותק, השכלה וכו'). בכך נמנע תגמול כלכלי של צוותי מורים מצטיינים, ואין אפשרות לתגמל צוותי מורים מצליחים להתמודד עם אתגרים חינוכיים ולימודיים קשים יותר (למעט תגמול אחיד לכל המורים המתגוררים באזורי עדיפות לאומית).
- האסטרטגיה המוצעת מכוונת לפתור בעיות אלו על-ידי עידוד בית-הספר לקלוט את כל התלמידים ולהתמקד בשיפור הישגיהם של כל התלמידים, ולא רק של הטובים ביותר. פעולה זו תחולל, לדעתנו, כמה תמורות חיוביות:
- ימוצה חלק גדול יותר מן הפוטנציאל הגלום במורים ובתלמידים.
- תעלה הרמה הממוצעת של הסיפוק ושביעות-הרצון מתפקידי ההוראה (מורים) והלימוד (תלמידים).
- ישופר לטווח ארוך מצבן של קבוצות תלמידים חלשות (מבחינת רמת ההוראה שהם זוכים לה וההישגים שהם מגיעים אליהם).

עקרונות ההצעה

- אחד הגורמים העיקריים להישגים ירודים במערכת החינוכית הוא אי-יכולתה לתגמל הישגים. כדי לתקן ליקוי בסיסי זה מוצע לתגמל את בתי-הספר על סמך הצלחתם להשיג הישגים לימודיים וחינוכיים מעבר למצופה בהתחשב בעברו של בית-הספר ובנתוני הרקע של תלמידיו.
- ההישגים שיובאו בחשבון יהיו מניעת נשירה של תלמידים, החזרת נושרים, למידה במסלול המוליך לבגרות, עמידה בהצלחה בבחינות הבגרות, ולו גם באופן חלקי, וזכאות לתעודת בגרות.

בתי-הספר יתוגמלו באופן זה:

מניעת נשירה – 40 נקודות

- 10 נקודות עבור השלמת 10 שנות לימוד
- 20 נקודות עבור השלמת וו שנות לימוד
- 40 נקודות עבור השלמת 12 שנות לימוד

- # הצלחה חלקית בבחינות הבגרות – 40 נקודות
 2 נקודות עבור הצלחה בכל יחידת לימוד; למשל:
 – 20 נקודות עבור הצלחה בבחינות בגרות בהיקף של 10 יחידות לימוד
 – 40 נקודות עבור הצלחה בבחינות בגרות בהיקף של 20 יחידות לימוד

זכאות לבגרות – 10 נקודות

מצוינות – 10 נקודות.

עניין זה טעון עיבוד נוסף, ולא יוכלל בהצעה המובאת להלן להתשנ"ה.

בסיס התגמול

לכל בית-ספר יחושב ההישג הממוצע הצפוי של תלמידיו לפי הסקלה שלעיל. הממוצע הצפוי יחושב לפי נתוני הרקע של אוכלוסיית תלמידי בית-הספר. להלן בסיסי התגמול:

(א) בסיס תגמול ראשון: הישגים מעבר למצופה

ההישגים ששיג בית-הספר בפועל יושוו להישגים הצפויים שחושבו עבורו, בהתאם לרקע האוכלוסייה שלו. בתי-הספר ששיגו הישגים העולים על הצפוי יזכו בתגמול. תגמול זה הוא תמריץ שלילי לסלקטיביות בקבלת תלמידים, שכן קבלת תלמידים חלשים מנמיכה את הציון המנובא של בית-הספר, ולכן מזכה אותו בתגמול החל מרמת הישגים נמוכה יותר. בדרך זו יינתן לבתי-הספר עידוד לקלוט גם תלמידים חלשים.

(ב) בסיס תגמול שני: שיפור ההישגים בהשוואה לשנה שעברה

התגמול על ההתקדמות משנה לשנה מיועד להשלים את התגמול על יסוד הפער בין ההישג הצפוי להישג הנצפה. בתי-הספר המצויים במרחק גדול מן הצפוי, עקב שנות פיגור אחדות, יתקשו להשיג את הצפוי, וקל וחומר לעבור אותו. לעומת זאת, דווקא לבתי-ספר כאלה יהיה קל להשיג שיפור יחסית לשנה הקודמת.

הקצאת התגמולים בין יעדים בתוך בית-הספר

לתגמול כספי דיפרנציאלי של בתי-הספר יש כמה מטרות:

- העלאת המוראל והמוטיבציה של סגל ההוראה והניהול. המדובר בתגמול לכל צוות בית-הספר, ולא בתגמול אישי. ההנחה ביסוד הצעה זו היא שהשארית תלמידים חלשים בבית-הספר והישגיהם הם סיכום של פעולה רבת משתתפים

של מורים בשכבות הגיל הקודמות לבחינת הבגרות עצמה. (השלכות מצופות: עלייה במאמץ, מניעת שחיקה, משיכת כוחות טובים מבחוץ.)

- שיפור תנאי ההוראה והלימוד. דוגמאות: רכישות למעבדה, לספרייה ולאולם הספורט, עזרה במימון טיולים, סיורים לימודיים, הזמנת מרצים מבחוץ.

- העלאת הלכידות ותחושת השותפות בין כל הרבדים והקבוצות המשתתפים בפעילות בית-הספר: תלמידים, מורים, הנהלה, שרתים, ספקים וכו'.

התגמולים לבתי-הספר יינתנו בצורה של תוספת כספית. ההחלטה על ההקצאה תהיה בידי הנהלת בית-הספר, בתוך גבולות קבועים מראש על-ידי משרד החינוך, התרבות והספורט. דוגמאות לגבולות: סך התוספות להטבת תנאי צוות העובדים לא יעלה על 50% מן התגמול כולו. התגמול שיינתן למנהל לא יהיה שונה מהתגמול שיינתן למורים ולעובדים האחרים.

היקף התגמול

היקף התגמול יימסר בחוזר מיוחד במהלך שנת הלימודים התשנ"ה.

הפעלה

בשלב הראשון תופעל השיטה ב-60 בתי-ספר שש-שנתיים. במקביל תיבדק התאמת השיטה לשאר בתי-הספר התיכוניים.

חישוב ההישג ה"צפוי"

כאמור, חישוב ההישג הצפוי יותאם להרכב אוכלוסיית התלמידים ולהישגיו של בית-הספר בעבר. הרכב אוכלוסיית התלמידים ייקבע בהתאם למדד הטיפוח. בבתי-הספר המקיפים השש-שנתיים ייקבע מדד הטיפוח לפי חטיבת הביניים של אותו בית-ספר.

ה"צפוי" לגבי כל אחד מן ההישגים שנמנו לעיל ייקבע על-ידי שקלול שני בסיסי התגמול (לפי ממוצע ארצי לדרגת הטיפוח הנתונה ולפי ההישגים בעבר של אותו בית-ספר).

(2) שם התכנית: "הגברת כוח ההתמדה בבתי-ספר על-יסודיים" – תכנית ניסוי.

הגוף המבצע: האגף לחינוך על-יסודי.

אוכלוסיית היעד

בתי־ספר על־יסודיים שיש בהם תלמידים רבים בסיכון נשירה.

מטרות התכנית

- א) לפתח תכניות עבודה בסוגים שונים של בתי־ספר שתסייענה ביצירת תנאים חינוכיים ולימודיים להשתלבות "הנושר הסמוי" בבית־הספר ולמניעת נשירתו קודם שיסיים את חוק לימודיו בכיתה י"ב
- ב) להגדיל את מספר התלמידים המשתלבים בלימודים לקראת בחינות הבגרות
- ג) להגדיל את מספר התלמידים הניגשים לבחינות הבגרות בבית־הספר
- ד) להגדיל את מספר התלמידים הזכאים לתעודת בגרות מקרב הניגשים לבחינות הבגרות
- ה) להפיץ תכניות עבודה מוצלחות (כתוצאה מהניסוי) בין בתי־ספר על־יסודיים ברחבי הארץ.

הקריטריונים להשתתפות בתכנית

בתי־ספר המעוניינים להשתתף בניסוי יפנו אל הנהלת האגף לחינוך על־יסודי ויציעו תכניות עבודה. ועדת ההיגוי תבחר מבין הפונים 15 בתי־ספר אשר תכניותיהם תימצאנה מתאימות לניסוי. בתהליך בחירת בתי־הספר יישמר האיזון שלפיו ישתתפו בניסוי בתי־ספר ממגזרים שונים ומסוגים שונים. לא ישתתפו בניסוי בתי־ספר שנערכת בהם "פעולת התערבות" גדולה אחרת.

שלבי בדיקת הבקשות ואישורן

- א) פנייה אל בתי־הספר המועמדים
- ב) הגשת מועמדות מטעם בתי־הספר
- ג) החלטה על בתי־הספר שייכללו בתכנית והגשת מסגרת לתכנית עבודה לכל מוסד ואישורה
- ד) גיבוש דרכי עבודה, הקצאת משאבים, דרכי הדרכה וליווי של בתי־הספר המשתתפים בניסוי וקביעת כלים להערכת הניסוי בכל מוסד
- ה) התחלת הניסוי (בחודש ספטמבר 1994).

דרכי הפעולה

בתי־הספר שייבחרו לקחת חלק בניסוי יציעו תכניות שתיגזרנה מתנאי בית־הספר, מאוכלוסיית תלמידיו וממאפייני קהילתו, במטרה לקדם את הטיפול בנושא "אחזקת התלמידים" בבית־הספר.

משרדנו יסייע בתקציב ההפעלה, בהקצאת שעות שבועיות, בהדרכה ובליווי פדגוגי של התכנית, ועדת היגוי תלווה את בתי־הספר בכל שנות הניסוי, ומפקח באגף לחינוך על־יסודי ינהל את הניסוי.

התוצאות הצפויות

בהשוואה ל־3 השנים האחרונות יגדל באופן משמעותי מספר התלמידים המשתלבים בלימודים לקראת בגרות, יגדל מספר הניגשים לבחינות בגרות, ויגדל מספר הזכאים לתעודת בגרות.

משוב והערכה

מפקח ארצי ושלושה מדריכים מלווים את התכנית, וועדת היגוי מטעם הנהלת האגף לחינוך על־יסודי תנחה את האחראים על הפרויקט.

תכנית הניסוי מתבצעת בליווי אקדמי כדי לספק משוב והערכה מהצוות.

(3) שם התכנית: "התערבות מניעתית מסייעת".

הגוף המבצע: אגף שח"ר.

אוכלוסיית הייעד

אוכלוסיית תלמידים בסכנת נשירה (הילדים מאותרים בעזרת המחנכים, היועצים החינוכיים והקב"ס).

מטרות התכנית

א) לסייע לחטיבת הביניים ולבית הספר העל־יסודי להתמודד באופן מעמיק ושיטתי עם בעיות של נשירת תלמידים מהמערכת ולתת לתלמידים הזדמנות להשתלב בבית־הספר באופן חיובי

ב) להקים עתודה לתכניות מלב"ם ומב"ר (ראה להלן)

ג) לחולל שינויים גם אצל מנהל בית הספר ואצל צוות המורים מבחינת האסטרטגיה הביית־ספרית לנשירה ולהנשרה.

מסגרת התכנית

זוהי תכנית פנים בית-ספרית המיועדת לחטיבת הביניים ולחטיבה העליונה.

הקריטריונים להשתתפות בתכנית

- מנהל וצוות חינוכי המעוניינים להתמודד בצורה חיובית עם בעיות הנשירה הגלויה והסמויה
- התחייבות הבעלות ומנהל בית הספר לקחת אחריות על סיום לימודיהם (י"ב כיתות) של הילדים המשתתפים בתכנית (4 שנותי או 6 שנותי)
- גיוס צוות חינוכי מן השורה הראשונה בבית הספר לעבודה בתכנית.

שלבי בדיקת הבקשות ואישורן

הפניית בקשה לקב"ס ברשות המקומית שיעביר אותה לממונה המחוזי על הביקור הסדיר.

דרכי הפעולה

הפרויקט מבוסס על שני עקרונות:

- (א) תגבור לימודי
 - (ב) מתן מערכת תמיכה אישית ורגשית.
- הילדים פועלים בקבוצות של 25 ילדים לכל היותר ומקבלים תגבור לימודי לפי צורכיהם, לפני ולאחר שעות הלימודים, במקצועות הראשיים – הבנת הנקרא, מתמטיקה ואנגלית – תוך הקניית מיומנויות למידה, התמודדות עם חרדת מבחנים, חיזוק האני, פיתוח דימוי עצמי חיובי וחשיפה לכישורי חיים.
- המורים המסייעים והיועצת עומדים בקשר הדוק עם מחנכי הכיתות ועם המורים המקצועיים.

דרכי ההדרכה והמעקב

מנחה מקצועי מטעם משרדנו מלווה את התכנית, מציע אסטרטגיה לפעולה בהתאם לצרכים, ועוקב אחרי התקדמותם של הילדים.

התוצאות הצפויות

- שילוב מקסימלי של הילדים בבית-הספר מבחינה לימודית וחברתית
- ניצול מקסימלי של פוטנציאל הילדים

- שילוב הילדים במסגרות מלב"ם ומב"ר
- סיום בית-הספר התיכון של כל הילדים המשתתפים בתכנית.

משוב והערכה

ייערך מעקב תקופתי אחר ההתקדמות בציוני הילדים, ותיבדק שביעות רצון הילדים, המחנכים וההורים מהתכנית.

עקרונות להקצאת המשאבים

- הקצאת 25-35 ש"ש על-ידי משרד החינוך, התרבות והספורט
- מימון אמצעי עזר, ציוד וחומרים להפעלת התכנית בבתי הספר על-ידי הבעלויות.

(4) שם התכנית: "מועדונית משפחתית".

היחידה המבצעת: אגף שח"ר.

המועדונית המשפחתית היא מסגרת חינוכית המשלימה את הבית ומסייעת למוסד החינוכי ללא ניתוק הילדים מהדינמיקה של המשפחה והקהילה.

אוכלוסיית היעד

המועדונית המשפחתית מיועדת לילדים בסיכון, הסובלים מהזנחה עקב תפקוד לקוי של בית ההורים. רובם מגלים בעיות בהסתגלות הבאות לידי ביטוי בקשיים התנהגותיים, לימודיים וחברתיים.

מטרות התכנית

- א) המועדונית היא מסגרת משפחתית להתייחסות אישית וחברתית שתפקידה לטפח את הפוטנציאל הגלום בילד ולסייע בידו להשתלב במסגרת לימודית וחברתית כתלמיד מן המניין.
- ב) המועדונית המשפחתית משמשת "בית חם" לילדים ולבני הנוער הנמצאים בה משעת סיום הלימודים ועד לשעות הערב. היא מאפשרת אינטראקציה חיובית ומעוררת אמון עם מבוגרים באמצעות קשר אישי ("חוויה מתקנת").
- ג) המועדונית משלבת התייחסות אינסטרומנטלית, רגשית וחברתית, המכוונת לצרכים של ילדים מתבגרים. במועדונית מקבלים ילדי החינוך העל יסודי עזרה ממוקדת ממורים מקצועיים, כגון מורים לשון, למתמטיקה ולאנגלית. אנשי הצוות משוחחים באופן אישי עם הילדים על בעיות המטרידות אותם ועוסקים באופן קבוצתי בסוגיות של חינוך מיני, כישורי חיים והתמודדות עם הורים ועם מורים,

ומכוונים אותם לצרוך פעילויות של חינוך משלים בקהילה. הילדים מקבלים עידוד רב להשתתף בחוגים הנערכים בקהילה. כמו כן מושם דגש על פעולות התנדבות ועזרה שהילדים מבצעים, דבר המחזק את הרגשת ערכם העצמי ושייכותם לקהילה.

ד) המועדונית המשפחתית מסייעת בהידוק ובחיזוק הקשר ושיתוף הפעולה בין ההורים לצוות החינוכי.

מסגרות התכנית

התכנית היא חוץ בית-ספרית.

שלבי בדיקת הבקשות ואישורן

- א) בשלב הראשון יאותרו ילדים הזקוקים למסגרת זו.
- ב) הצוות הבין-מקצועי (כולל עו"ס) בכל אחד מבתי-הספר, בשיתוף קצין ביקור סדיר, יקבע את הילדים הזקוקים למסגרת זאת.
- ג) מנהל המחלקה לחינוך ירכז באמצעות הקב"סים את רשימת התלמידים, ויפנה בבקשת אישור להפעלת המועדונית לממונה המחוזי על הביקור הסדיר.
- הפנייה לבקשת האישור תכלול –
- את שמות הילדים;
 - את דרגת כיתתם;
 - את חוות דעת הנהלת בית-הספר, השירות הפסיכולוגי ודו"ח סוציאלי;
 - הצעת דירה שתועמד לרשות המועדונית (דירת קרקע מרוהטת, בת 3-4 חדרים, מטבח ושירותים).
- ד) הממונה המחוזי לשח"ר יפנה את החומר לבדיקת המטה בירושלים, שיאשר את הפעלת המועדונית.

5) שם התכנית: "חונכות סטודנטים".

היחידה המבצעת: אגף שח"ר.

אוכלוסיית היעד

תלמידי בית-הספר העל-יסודי בדרגת סיכון גבוהה לנשירה.

מטרות התכנית

להעניק לתלמיד המתקשה טיפול אישי, המותאם לצרכיו המיוחדים, מתוך כוונה לעורר את ההנעה שלו ללימודים, לפתח את יכולת הלמידה שלו, להקנות לו הרגלי למידה, לחזק בו את הביטחון העצמי, לשפר את הדימוי העצמי שלו ולעזור לו להיחלץ ממצב של כישלון מתמיד בעזרת חיזוקים אישיים ותגבור לימודי במקצועות שהוא מתקשה בהם.

דרכי ההפעלה

הסטודנטים יופעלו בצורות חונכות מגוונות המותאמות לצרכים המיוחדים של התלמידים הטעונים טיפוח ולתכניות המיוחדות של מחנך הכיתה ושל המורה המאמן או המנחה המופקד – על עבודת השדה של הסטודנט בבית-הספר. להלן מפורטות כמה אפשרויות פתוחות:

- א) חונכות המסייעת למורה: מאפשרת להפעיל את הסטודנט בתפקידי הוראה שנקבעו על-ידי המחנך או על ידי המורה המקצועי בכיתה. החונך יוכל לסייע לתלמידים בודדים או לקבוצות תלמידים, בתוך הכיתה או מחוץ לה, ולעזור בדרך זו למורה להקדיש את עיקר מאמציו לכלל הכיתה.
- ב) חונכות יחידנית: מאפשרת טיפול כולל בחניך בודד והדרכתו בפעילות לימודית, חברתית ותרבותית.
- ג) חונכות קבוצתית: מאפשרת לחונך לטפל בקבוצה מצומצמת של תלמידים בתחומי פעילות שונים, ועבודת החונכות מתבססת על טיפול קבוצתי.
- ד) חונכות להכנת שיעורים מודרכת: מאפשרת להפעיל חונכים כעוזרים לתלמידים בהכנת שיעורים המתקיימים במקומות קבועים בבית-הספר. במסגרת זו החונך מסייע לכל תלמיד הפונה אליו ומבקש את עזרתו המקצועית במקצוע ההוראה שהסטודנט מתמחה בו.

הפניות להפעלה

לרכזי חונכות פר"ח באוניברסיטאות ובמכללות.

6) שם התכנית: "העשרה אינסטרומנטלית".

היחידה המבצעת: אגף שח"ר.

אוכלוסיית היעד

בני נוער בגיל ההתבגרות, בעלי קשיי-למידה מסוגים שונים.

צרכים מיוחדים/מניעת נשירה
חוזר מיוחד ז' (תשנ"ה) דצמבר 1994

30

תיאור התכנית, מטרתיה והתוצאות הצפויות

התכנית מורכבת מסדרות דפי עבודה הקרויות "כלים", וכל כלי נועד לטפל בקבוצה של פונקציות קוגניטיביות מסוימות. התכנית מתמקדת בטיפוח כלי חשיבה, ולא בהקניית תכנים.

יעדי התכנית ומטרותיה הם:

- הגברת כושר ההשתנות הקוגניטיבי של התלמיד המתפקד ברמה נמוכה והעלאת יכולתו הכללית ללימוד
- תיקון הפונקציות הקוגניטיביות הפגומות של התלמיד
- הקניית מושגי יסוד והרחבת אוצר המושגים. האופציות והאסטרטגיות
- יצירת תובנה של התלמיד לתהליכי החשיבה שלו
- הגברת המוטיבציה הכללית ללימוד, הגברת יכולתו של הלומד ליצור ולעבד מידע והעלאת דימויו העצמי בעקבות השגת המטרות הללו.

דרכי ההפעלה

הפעלת התכנית תקיף, בדרך כלל, את כל תלמידי הכיתה, ואפשר גם להפעילם בקבוצות קטנות או לעבוד עם יחידים.

הכתובת לפניות

1. נציגי אגף שח"ר במחוזות

2. מר ירון שור, טל' 511934-02.

7) שם התכנית: "שיפור הקריאה וההבעה לתלמידים בחטיבת הביניים".

היחידה המבצעת: האגף לחינוך על-יסודי.

הצורך בהפעלת תכנית להוראת הקריאה ולהבנת הנקרא בחטיבות הביניים נובע מהעובדה שחלק מהתלמידים לא הצליחו לרכוש מיומנויות בסיסיות בקריאה, בכתיבה ובהבנת הנקרא בכיתות היסוד. תלמידים אלו אינם מסוגלים לקרוא ולהבין חומר לימודי ברמה של כיתתם, הם כותבים בשגיאות כתיב רבות, ומתקשים בהבעה בכתב ובעל-פה. חוויית הכישלון גורמת לנשירה מהלימודים וליצירת בעיות התנהגות קשות בכיתות האינטגרטיביות של חטיבות הביניים. כדי לעזור לתלמידים הללו להשתלב בבית-הספר מבחינה לימודית וחברתית יש צורך לאתר את הקשיים ולטפל בהם באינטנסיביות.

אוכלוסיית היעד

התלמידים החלשים בחטיבות-הביניים בכיתות ז'-ט', שאינם מסוגלים ללמוד את החומר הנלמד בכיתה בגלל קשיים בקריאה ובהבנת הנקרא.

מטרת התכנית

להפוך את התלמיד למבין יותר את חומר הקריאה. המושג "הבנה" כולל כמה מישורי התייחסות, החל מהרמה הבסיסית של קליטה ואיתור אינפורמציה ועד לראייה אנליטית של הטקסט הנידון.

מסגרת התכנית ודרכי ההפעלה

התכנית כוללת שני שלבים:

(א) שלב האיתור והאבחון

(ב) שלב הטיפול.

בשלב הראשון מעבירים מבחן קבוצתי בהבנת הנקרא לכלל התלמידים בשכבה, כדי לאתר את המתקשים. לתלמידים המתקשים במבחן הקבוצתי מעבירים מבחן אינדיבידואלי דיאגנוסטי. המבחן האינדיבידואלי מאתר ומאבחן את הקשיים של התלמיד בקריאה ובהבנת הנקרא.

בעקבות המבחן האינדיבידואלי הדיאגנוסטי נקבעים קריטריונים להערכת מצב התלמיד בקריאה ובהבנה, ועל-פיהם נקבעת תכנית שיקומית אישית לכל אחד מהתלמידים. הטיפול בתלמידים הלוקים בקריאה טכנית ובהבנת הנקרא נעשה בצורה אינדיבידואלית ובקבוצות קטנות, ואילו הטיפול בתלמידים השולטים היטב בקריאה טכנית אך מתקשים ברמות שונות של הבנת הנקרא נעשה בקבוצות גדולות יותר, של 6 - 8 תלמידים.

הנחת היסוד המרכזית בתכנית זו היא שרכישה טובה של תורת הקריאה-ההפענוח היא תנאי הכרחי להבנת הנקרא. הנחת יסוד זו מתווה את דרך הטיפול ואת מבנה השיעורים. בראשית השיעור מוקדשות כ-10 דקות להקניית יסודות ברמות קריאה שונות ולעבודה עצמית של התלמיד על-פי תכניות מובנות בהבנת הנקרא, המבוססות על מטרות ועל יעדים שנקבעו מראש.

פניות להפעלה

לגף חטיבות-הביניים, האגף לחינוך על-יסודי, טל' 293252 - 02.

8) שם התכנית: "אבחון דינמי-קבוצתי בכיתות ז', ט', י".

היחידה המבצעת: אגף שח"ר.

אוכלוסיית היעד

תלמידים גילאי בית-הספר העל-יסודי.

מטרות התכנית

- א) הערכה אמינה של יכולת הלמידה וההשתנות של התלמיד
- ב) שינוי עמדות וציפיות של התלמיד, ההורים והמורים לגבי יכולת הלמידה של הנבחן
- ג) השקעת משאבים מיוחדים בילדים המתפקדים מתחת ליכולתם ונמצאים במסגרות חינוכיות לא מתאימות
- ד) שיפור תוכני למידה ודרכי הוראה בהתאם לעקרונות האבחון הדינמי וההעשרה האינסטרומנטלית
- ה) ארגון ומיון מחודש של כיתות הלמידה על בסיס כושרי למידה, כושרי חשיבה והישגים לימודיים.

מסגרות התכנית

הנבחנים עוברים תהליך המבוסס על שלושה שלבים:

- א) סדרת משימות לבדיקת כושרי חשיבה ללא התערבות
 - ב) תהליכי תיווך והוראה של אסטרטגיות למידה המבוססות על סדרת המשימות שבשלב הראשון
 - ג) סדרת משימות דומה לסדרת המשימות בכושרי החשיבה שנלמדו בשלב השני.
- האבחון הדינמי מעודד שינוי עמדות וציפיות של כל הנוגעים בדבר ומציע תכניות קונקרטיות למימוש היכולת של התלמיד באמצעות דרכי הוראה ותכנים הנלמדים בכיתה.

פניות להפעלה

- לנציגי אגף שח"ר במחוזות
- למר ירון שור, מכון הדסה-ויצ"ו-קנדה, טל' 391963-02.

9) שם התכנית: "מרכז למידה".

היחידה המבצעת: אגף שח"ר.

אוכלוסיית היעד

תלמידי חטיבות הביניים והחטיבות עליונות בבתי-ספר רגילים (בלבד), במקצועות לימוד שבהם ציוני התלמיד נמוכים מ-7, ובעיקר במקצועות הבסיסי: עברית, אנגלית ומתמטיקה. יכולים להשתתף גם תלמידים שציוניהם גבוהים יותר, בכל מקצוע לימוד, על-פי קביעה מקומית. בכל מקרה יתקבלו תלמידים בעלי מוטיבציה חיובית ברורה.

מטרות התכנית

מרכז הלמידה מיועד לקדם את הישגיהם הלימודיים של המשתתפים בו. אמת המידה להצלחת המרכז היא ציוני התלמידים בבית-הספר. מדדי ההצלחה הם ציוני התלמידים כפי שייקבעו מראש, באופן אינדיבידואלי לכל תלמיד, בכל מקצוע לימוד.

הצלחת המרכז תיבחן אפוא במרכיבים האלה:

- א) עלייה במספר התלמידים המתקדמים בציוניהם, בכל מקצוע שנלמד במרכז, ומתייצבים ברמה הגבוהה שהוסכם עליה מראש עם כל תלמיד
- ב) עלייה במספר התלמידים העוברים מההקבצות הנמוכות להקבצות הגבוהות
- ג) עלייה במספר התלמידים העוברים ללמוד במגמות לבחינות בגרות ועלייה במספרם של אלה הניגשים לבחינות הבגרות
- ד) עלייה במספר התלמידים הניגשים לבחינות בגרות ברמות גבוהות (ניקוד גבוה) ומצליחים לעמוד בבחינות אלה.

דרכי ההפעלה

- א) יתקבלו וישתתפו תלמידים שגילו מחויבות אישית ברורה (ראה פירוט ב-ט להלן)
- ב) התכנית מבוססת על הפרט: התלמיד לפי צרכיו ויכולתו הדיפרנציאליים.
- ג) היעדים האישיים של כל תלמיד, בכל מקצוע לימוד בנפרד, ייקבעו מראש ובמשותף על-ידי המרכז והתלמיד. היעדים יירשמו בהסכם האישי (ראה פירוט ב-6 להלן).
- ד) אמת המידה להשגת היעד היא עלייה בציון של התלמיד בבית-הספר בפרק זמן שנקבע לכך ושמירה על ציון זה באופן קבוע.
- היעדים האישיים הם אפוא הציון הנשאף בבית-הספר, שהתלמיד חותר להגיע אליו בעזרת מרכז הלמידה, כפי שירשם בהסכם האישי (ראה ב-ט להלן).
- ה) לשם כך טוב לקיים ולבסס קשר הדוק בין המרכז לבין מורי התלמיד בבית-הספר, במקצועות הרלוונטיים:

- המורה יספק למרכז את הציון הנוכחי של התלמיד בכל מקצוע לימוד ופרטים על חומר הלימוד ועל קשיו של התלמיד והערכה של יכולתו. מידע זה ישמש בסיס לקביעת היעדים האישיים ב־ג וב־ד לעיל. המורה ידווח על מידת התקדמותו של התלמיד בבית־הספר ועל מידת ההישג שלו, דהיינו על מידת התקדמותו והשגתו את הציון הנשאל.

- הקשר עם בית־הספר ועם המורים צריך להתבטא בדיווח שיטתי ולהתקיים במועדים שנקבעו לכך מראש, כדי להבטיח את עדכון המידע על התלמידים, מידע שיאפשר למרכז להתאים את הסיוע הניתן לצרכים האמיתיים.

- בכל מקרה לא ניתן לוותר על ידיעת הציונים כבסיס ללמידת ההצלחה, ולכן, במקרים חריגים, כשאין אפשרות להסתמך על בית־הספר כמקור המידע, ניתן לבסס את העבודה על מידע ישיר מפי התלמיד, מידע שיתבסס על עבודתו ועל תעודת השליש מבית־הספר.

- מקור המידע - מורה, יועץ וכדו' או מבחנים ותעודות - יירשם גם הוא בהסכם האישי.

(ו) ההשתתפות במרכז תהיה בתשלום: התעריפים ייקבעו מראש ויפורסמו ברבים. הגבייה תיעשה מראש. פרטים אלה יירשמו גם הם בהסכם האישי.

(ז) הורי התלמיד יהיו שותפים בתכנית ויקבלו מהמרכז מידע על מצבו ועל הישגיו של התלמיד.

(ח) כדי לאפשר לכל תלמיד להצליח, על המרכז להעמיד לרשותו את מיטב המורים, לעמוד בלוח זמנים שנקבע מראש ולספק תנאי לימוד הולמים ומותאמים לצרכיו של כל משתתף.

(ט) עריכת הסכם אישי בין התלמיד והוריו ובין בית הספר

העקרונות שלהלן יכונסו בהסכם שיהיו חתומים עליו מרכז התכנית, התלמיד והוריו:

ההסכם האישי יכלול את הפרטים האלה:

(1) פרטים מזהים של התלמיד (שם, כתובת, שנת לימודים, בית־ספר, מגמה, כיתה וכו')

(2) מקצועות הלימוד שיילמדו במרכז. ליד כל מקצוע יפורטו:

- הציון הנוכחי

- הציון הנשאל

- מקורות המידע (דו"ח מבית-הספר, תעודות, מבחנים)
- פרק הזמן המתוכנן להשגת היעד
- מועדי השיעורים
- מקום השיעורים
- גודל קבוצת הלימוד
- שם המורה
- פירוט התשלום מראש.

כל הפרטים ימולאו לפני תחילת הלימודים במרכז, במשותף ובמתואם עם התלמיד. הפרטים יובאו לידיעת הוריו, שאף הם שותפים לחתימה.

כל שינוי שיוחלט עליו במשותף, במהלך העבודה, יירשם ויעודכן בהסכם. יש לחזור ולהדגיש, כי הציון הנשאף בכל מקצוע לימוד בנפרד, וכן מקורות המידע עליו, ייקבעו אף הם מראש במשותף עם התלמיד.

ג. ההסכם האישי, תהליך ההכנה לקראתו ומילוי הפרטים עם התלמיד ועם הוריו. ההקפדה על קביעה מראש של הציונים הנשאפים והחתימה על ההסכם – כל אלה באים להעמיק את החינוך לאחריות ולמחויבות אישית של התלמידים המשתתפים במרכז (ושל הוריהם).

התוצאות המצופות

- שילוב התלמיד החלש מבחינת לימודים בתוך הכיתה וברמת לימוד המתאימות ליכולתו
- גידול כוח ההתמדה של התלמיד בבית-הספר.

פניות להפעלת התכנית

1. לנציגי אגף שח"ר במחוזות
2. למנהלי תכניות הרווחה והשיקום ביישובים.

(10) שם התכנית: "כיתות מעבר לבגרות (מב"ר) – תכנית לקידום תלמידים לבגרות ממסלול בגרות חלקי לבגרות מלאה".

היחידה המבצעת: אגף שח"ר.

7-ד

אוכלוסיית היעד

(א) תלמידים מאוכלוסיות חלשות, לפי החלוקה הזו:

(1) בתי-ספר הנמצאים באזור רווחה ושיקום

תלמידים העונים על הקריטריונים הסוציו-אקונומיים ושהם לפחות 50% מכלל תלמידי הכיתה

או:

(2) בתי-ספר שאינם נמצאים באזור רווחה ושיקום

תלמידים העונים על הקריטריונים הסוציו-אקונומיים ושהם לפחות 80% מכלל תלמידי הכיתה

(ב) תלמידים בעלי חסכים לימודיים ניכרים והם בעלי סיכויים לקידום לקראת בחינות הבגרות (על-פי החלטת המועצה הפדגוגית ובאישור הפיקוח לאחר מבחן מיון חיצוני).

מטרות התכנית

(א) לאפשר לתלמידים מאוכלוסיות חלשות בחטיבה העליונה לעמוד בהצלחה בבחינות הבגרות ולקבל תעודת בגרות

(ב) להגדיל את מספר התלמידים הניגשים לבחינות בגרות בקרב אוכלוסיית התלמידים של אגף שח"ר

(ג) לצמצם את מספר התלמידים הנכשלים והנושרים מהמערכת.

דרכי ההפעלה

תכנית לימודים נוספת – העשרה

(א) אוכלוסיית היעד היא בעלת חסכים, ולכן נדרשת התייחסות לנושאים האלה:

– ללמוד איך ללמוד: "למידה אפקטיבית"

– הגברת המוטיבציה

– שינוי בדרכי הלמידה

– שינוי בדימוי העצמי

– התמודדות עם חרדת בחינות.

לפיכך על הנהלת בית-הספר, בסיוע אגף שח"ר, הרשות המקומית ו/או הבעלות לדאוג לבצע את התכניות הנוספות כחלק בלתי נפרד מתכנית הלימודים.

(ב) הארגון

כיתת מב"ר היא כיתת-אם שבה ילמדו רק התלמידים המשתתפים בפרויקט. מספרם לא יעלה על 25 תלמידים, ולא יפחת מ-28 תלמידים.

(ג) המורים

(1) יש לבחור את המורים בקפדנות רבה מבין המורים הוותיקים והבכירים בבית-הספר. יש לבחור מורים בעלי ניסיון רב בהכנה לבחינות הבגרות.

(2) רצוי שהמורים יבואו מקרב המורים המלמדים את המקצועות הרלוונטיים בכיתות השונות, וזאת כדי שאפשר יהיה ליצור קשר ורצף לימודי בין החומר הנלמד בכיתה לבין החומר הנלמד בקבוצת תמיכה.

(3) יש לשבץ מורים מתוך סגל מורי בית-הספר המסוגלים ללמד בכיתות אלו, אך זאת בתנאי שיקבלו הכנה והדרכה מתאימות.

(ד) השתלמות והדרכה

(1) כדי להבטיח את הצלחת התלמידים האלה יש להתאים את שיטות ההוראה לתלמידי הכיתה, להקנות להם כלי התמודדות ולמידה יעילים ולאפשר להם לימוד בקצב שלהם, כדי להבטיח יותר הצלחה. הכרחי שתקוים השתלמות בית-ספרית קבועה – לשם קידום שיטות ההוראה, טיפול בפרט וחיזוקו בעת משבר.

(2) תנאי הכרחי להצטרפות לפרויקט מב"ר הוא התחייבות מנהל בית-הספר והמורים השותפים לתכנית להשתתף בכל ההשתלמויות היזומות על-ידי אגף שח"ר הקשורות לפרויקט.

התוצאות המצופות

- (א) הבאת יותר תלמידים לקבלת תעודת בגרות מלאה
(ב) גידול בכוח האחזקה של בית-הספר.

משוב, הערכה ובקרה

- (א) מנהל בית-הספר ימנה איש למעקב אחר התפתחות הפרויקט על הערכתו. בית-הספר מתחייב לשתף פעולה עם כל גורם של אגף שח"ר שימונה לטיפול בנושא זה.
(ב) בסוף כל שנת לימודים יוגש על-ידי בתי-הספר דיווח מפורט על התקדמות כל תלמיד ותלמיד במסלול הבגרות.

פניות להפעלת התכנית

לנציגי אגף שח"ר במחוזות.

(11) שם התכנית: "הזדמנות לשיפור", לבוגרי כיתות י"א בקיץ, בתנאי פנימייה.

היחידה המבצעת: אגף שח"ר.

אוכלוסיית היעד

- תלמידים הלומדים בבית-ספרם במגמות בגרותיות
- בעלי ציון גבולי (5-6) במקצועות שבהן מתקיים הקורס, אך חלשים בלא יותר מ-3 מקצועות
- בעלי מוטיבציה לימודית סבירה ורצון להצליח
- תלמידים שעמדו במבחני הכניסה לקורס.

מטרות התכנית

לשפר את סיכויי ההצלחה הלימודית של חניכים הנמצאים במצב גבולי לקראת הכניסה לכיתה גבוהה יותר.

מסגרות התכנית

תלמידים רבים מתקשים במקצועות מפתח של הבגרות (כגון אנגלית או מתמטיקה) בשל פערים שהצטברו במהלך השנים, ומשום כך אינם משיגים את התעודה ומאבדים את האמון ביכולתם להשיגה. בתנאי העבודה המקובלים מסגרות הסיוע הקיימות מתקשות להשלים פערים לימודיים גדולים בתקופה קצרה יחסית. הניסיון בתכנית "הזדמנות שנייה" הוכיח שניתן, במאמץ מרוכז ובתנאי סביבה הולמים, להשלים תוך תקופה קצרה פערים גדולים בידע ולאשש את אמון התלמיד ביכולתו ובכישוריו.

ניסיון מוגבל שנעשה בחופשת הקיץ של 1986 הוכיח, שניתן להפעיל גישה זו גם לגבי אלה הנמצאים עדיין במהלך לימודיהם התיכוניים ובכך לחסוך או לצמצם את הכישלון המביא אותם לאחר מכן ל"הזדמנות השנייה".

מדובר במסגרות ייעודיות לפרקי זמן מוגדרים, שתהיינה מובנות מאוד ונשענות על פעילויות מגוונות ועל הנחיית מומחים מעולים. והאוכלוסייה שלהן צריכה להיבחר בקפדנות. תנאים אלה עשויים לגשר על פערי ידע ולאפשר הישגים.

מסגרות אלה עשויות לסייע לחניכים בעלי פוטנציאל סביר, אשר צברו פיגור לימודי במיומנויות בסיסיות (מתמטיקה, עברית ואנגלית), להשלים את החומר בתקופה קצרה יחסית ולהשתלב מחדש בכיתותיהם.

חופשת הקיץ היא המועד המתאים ביותר להפעלת מסגרת כזאת, מכיוון שהיציאה אז אינה כרוכה בהפסד לימודים, ומשום שדרישות הכניסה לשנת הלימודים הבאה עשויות להיות גורם מדרבן. יש גם חשיבות לכך שקורס כזה יתקיים במקום מרכזי של חינוך. העתקת התלמיד למקום אחר וההתכנסות יחד עם תלמידים ממקומות אחרים יבהירו למשתתף שהפעילות הזו שונה משגרת הלימודים שלאורך השנה ומחייבת התייחסות רצינית והשקעת מאמץ.

דרכי ההפעלה

מקצועות הלימוד: מתמטיקה (3 י"ל), אנגלית (3-4 י"ל) ומקצועות נוספים, כגון לשון והבעה עברית, אזרחות והיסטוריה, על פי צורכי המשתתפים.

מאפייני הלימוד: הלימודים יהיו אינטנסיביים מאוד, ויתנהלו בקבוצות קטנות (עד 20 תלמידים בקבוצה) והומוגניות יחסית. יינתן תרגול רב, ותינתן עזרה לימודית יחידנית (שיעורי עזר) לפי הצורך. תינתן עבודה עצמית רבה (שיעורי בית) בסיוע חונכים, ושעות הפנאי תוקדשנה לפעילות העשרה והפגה. ייערכו מבחני כניסה למיון לקבוצות ומבחני הישג במהלך הקורס ובסיומו. תעודת הסיום תשמש אישור מעבר לכיתה גבוהה.

משך הקורס ומועדו: 3 שבועות, מראשית חודש אוגוסט.

היקף הלימודים: 32 שעות לכיתה בשבוע ו-10 שעות עזרה בהכנת שיעורים בשבוע – סך הכול 96 שעות לכיתה ו-30 שעות עזרה בהכנת שיעורים.

המקום: כפרי נוער במרכז הארץ, המסוגלים לגייס צוות מורים מתאים.

מספר המשתתפים: יהיו 60 משתתפים בקורס, שיחולק לקבוצות לימוד. בשלב הראשון יהיה הקורס מיועד למסיימי כיתה י"א. לאחר שלב הניסוי ניתן יהיה להגדיל את מספר המשתתפים ו/או לפתוח קבוצות המיועדות לבוגרי כיתות ט' או י'. יש לפתוח קורסים מקבילים עבור מקומות חינוך כלליים ודתיים – סך הכול ל-120 משתתפים.

התוצאות המצופות

- א) הגברת כוח האחזקה של התלמידים בבית-הספר
- ב) שילוב יתר של תלמידים במסלול הבגרות.

פניות להפעלת התכנית

למפקח על שח"ר באגף לחינוך התיישבותי.

12) שם התכנית: "מלב"ם – מעבר לבגרות מודולרית" (תכנית ניסוי).

היחידה המבצעת: אגף שח"ד.

אוכלוסיית היעד

- תלמידים הלומדים במרכזי חינוך, במרכזי נוער ובתימ"ונים)
- תלמידים הלומדים בכיתות הכוון בבתי-הספר המקיפים.

מטרות התכנית

- א) לאפשר לתלמידים הלומדים בכיתות הכוון ושאינם מיועדים למסלול בגרותי להשתלב במסלול זה
- ב) לפתח מוטיבציה ללמידה ולהישגים אצל התלמידים האלה
- ג) להקנות לתלמידים הרגלי למידה ונורמות התנהגות שיאפשרו השתלבות במסגרת לימודית
- ד) לצמצם את מספר התלמידים הנושרים מן המערכת באמצעות הצעות אלטרנטיביות, לימודיות ואחרות
- ה) לשפר את הדימוי העצמי של התלמידים
- ו) לאפשר ניעות תלמידים כלפי מעלה, גם מכיתות הכוון.

דרכי ההפעלה

א) תכנית הלימודים

- תכנית הלימודים תכלול מקצועות חובה לבגרות. מספר היחידות ייקבע על-פי יכולתו של כל תלמיד והמלצות המורים.
- התכנית תכלול שיעורים וסדנאות בנושא שיפור הדימוי העצמי ופיתוח מוטיבציה ללמידה.
- התכנית תהיה בעלת שיטת הוראה ייחודית.
- התכנית תעסוק גם בפיתוח הרגלי למידה.
- ב) המורים: צוות מיומן מקרב מורי בית-הספר או מחוצה לו יוכשר לעבוד עם אוכלוסיית התלמידים שהוזכרה לעיל, כמפורט בתיאור תכנית הלימודים לעיל, ב'ב', ג' ו'ה', ויונחה לאורך התכנית על-ידי הגוף המתערב.
- ג) ארגון ונהלים
- בשלב הניסוי ישולבו בפרויקט 4-5 בתי-ספר

- שיעמידו קבוצות תלמידים לכל מקצוע. בכל בית ספר יילמדו לא יותר מאשר 2 מקצועות.
- הלימודים יתקיימו בשעות הלימוד הרגילות. בית-הספר ייערך בהתאם, על-פי מקצועות הלימוד.
 - הכיתה תמנה 10-15 תלמידים לכל מקצוע.
 - הלימודים יחלו בשנת הלימודים התשנ"ה, בכיתה י', לאחר חופשת הפסח.

התוצאות המצופות

- (א) העברת יותר תלמידים למסלולי בגרות בחלק מהמקצועות
- (ב) הגברת כוח ההתמדה של התלמידים בבית-הספר.

פניות להפעלת התכנית

לאגף שח"ר.

13) שם התכנית: "תכנית השלמה לבגרות (תה"ל) - "ההזדמנות השנייה".

הגורם האחראי: האגף לחינוך על-יסודי.

הביצוע: האגף לחינוך על-יסודי ואגף שח"ר.

העקרונות

- (א) התכנית יוצאת מתוך הנחה שחלק מהתלמידים זקוקים, מסיבות שונות, לזמן נוסף כדי להשלים את החסר במקצועות לימוד בודדים לשם קבלת תעודת בגרות מלאה.
- (ב) התכנית מבטאת את אחריות בית-הספר ואת האינטרס שלו בסיום לימודיהם של תלמידיו (המספר הגדול ביותר האפשרי) עם תעודת בגרות מלאה, וזאת עוד לפני גיוסם לצה"ל ופנייתם ללימודים גבוהים או לשוק העבודה בישראל.
- (ג) קיום התכנית. מאפשר לבתי-הספר לתכנן את מהלך הלימודים של תלמידים מתקשים כבר מכיתה י"א באופן גמיש ומתחשב (במקרים הראויים), ועל-ידי כך לצמצם את תופעת נשירת התלמידים מבית-הספר התיכון.

אוכלוסיית היעד

מסיימי כיתות י"ב העשויים, על-פי הערכת המועצה הפדגוגית, לעמוד בהצלחה עד סוף כיתה י"ב בבחינות הבגרות ב-14 י"ל,

לפחות, ואשר יחסרו להם 1-3 מקצועות לימוד, ולא יותר מ-8 י"ל, להשלמת תעודת הבגרות.

המטרות

- (א) מתן אפשרות נוספת למיצוי מרבי של הפוטנציאל של כל תלמיד
- (ב) הגדלת אחוז התלמידים הלומדים לקראת השלמה לתעודת בגרות מלאה
- (ג) העלאת שיעור התלמידים הזכאים לתעודת בגרות בכל בתי-הספר העליסודיים במדינת ישראל
- (ד) צמצום הנשירה וההנשרה
- (ה) הגברת המוטיבציה הלימודית בקרב אוכלוסיית תלמידים נוספת, הפחתת הניכור ותרומה לקידום האקלים החינוכי החיובי בבתי-הספר.

דרכי ההפעלה

(א) תנאים להפעלת התכנית במסגרת בית-הספר

- (1) יש לאתר קבוצות תלמידים העומדים בקריטריונים של אוכלוסיית היעד.
- (2) כל קבוצת לימוד תהיה בת 12 תלמידים, לפחות, הלומדים אותו מקצוע.
- (3) יש לאתר מורים מנוסים בהגשה לבחינות הבגרות ואשר יכולים לקדם את התלמידים ולהביאם לידי הצלחה בבחינות.
- (4) קיימת אפשרות להפעלת התכנית בתוך בית-הספר בכיתות לימוד בשעות הבוקר ו/או אחר-הצהריים.
- (5) יש לבחור מורה מתאים שירכז את התכנית מראשיתה ועד סופה.

(ב) הפעלת התכנית מחוץ למסגרת בית-הספר

- בתי-ספר שיש להם מספר תלמידים קטן מדיי המשתייכים לאוכלוסיית היעד, או בתי-ספר שאינם יכולים לקיים את התנאים המוקדמים שצוינו לעיל, ירשמו גם הם את תלמידיהם לתכנית.
- במקרים כאלה ניתן לקיים את התכנית באחת מן הדרכים האלה:
- (1) פתיחת כיתות לימוד משותפות באחד מבתי-הספר הקרובים

(2) קיום לימודים סדירים, ובכלל זה אפשרות של פנימייה במכללות לתלמידים שיימצאו זכאים, במסגרות שח"ר

(3) קיום לימודים סדירים במכללה קרובה לאזור המגורים, במסגרת המכינות הקדם-אקדמיות המופעלות באמצעות האגודה לקידום החינוך (אפשר גם עם פנימייה לתלמידים שיימצאו זכאים).

ההחלטה לגבי מקום הפעלת התכנית היא בידי מנהל בית-הספר.

ג) יש להעדיף קיום קבוצות הלימוד בבתי-הספר שהתלמידים למדו בהם.

מסגרת הלימודים ובחינות הבגרות

בית-הספר יקבע מערכת קבועה של ימים ושעות לכל קבוצת לימוד. במועד החורף (לאחר סיום כיתה י"ב) ניתן יהיה להיבחן במקצועות הלימוד החסרים לשם קבלת תעודת הבגרות והכלולים במסגרת שאלוני החורף.

במועד האביב, שהוא מועד חדש המיועד רק למשתתפי התכנית, ניתן יהיה להיבחן בבחינות הבגרות באנגלית ובמתמטיקה בלבד.

לא תהיה אפשרות לתלמיד להיבחן במועד החורף ובמועד האביב באותו מקצוע.

דחיית השירות הצבאי

התלמידים חייבי הגיוס שישתתפו בתכנית יגויסו לצבא בחודשים אפריל, מאי ויוני 1996, וזאת בתיאום עם שלטונות צה"ל. תלמיד ששותף מלכתחילה בתכנית אך עמד בהצלחה בבחינות הבגרות בסוף כיתה י"ב – צה"ל יעשה מאמץ לגייסו במועד מוקדם יותר.

משתתפי התכנית יהיו זכאים לקיצור שירות החובה לצה"ל בחודשים, על-פי בקשתם. קיצור שירות זה יינתן גם אם יחול שינוי במשך השירות בעתיד.

הגיוס בחודשים אפריל, מאי ויוני יהיה זהה באיכותו ובכמותו לגיוסים האחרים, וכך אפשרויות השיבוץ של המשתתפים בתכנית, ובכלל זה יחידות ההתנדבות, לא תיפגענה.

דחיית השירות הלאומי

בנות המבקשות להגיש בקשה לדחיית השירות הלאומי תסדרנה זאת באופן אישי דרך האגודות השונות להתנדבות.

התוצאות הצפויות

- העלאת אחוז הזכאים לתעודת בגרות
- הישארותם של תלמידים בבית-הספר עד גמר כיתה י"ב בידעם
- כי יש אפשרות שישלימו את חובותיהם לתעודת בגרות בשלב מאוחר יותר.

פניות להפעלת התכנית

לאגף לחינוך על-יסודי, ולאגף לשח"ר.

(14) שם התכנית: "תכנית מניתוק לשילוב".

היחידה המבצעת: מינהל החברה והנוער.

התכניות למניעה ולשילוב מחדש של נוער מנותק מיועדות למגזר היהודי, הערבי והדרוזי.

"נוער מנותק" הוא נוער שנשר מכל מסגרות החינוך הפורמליות.

הטיפול בנוער מנותק שנשר ממסגרות החינוך הפורמליות מתבצע כיום על-ידי מינהל החברה והנוער, באמצעות היחידות לקידום נוער ברשויות המקומיות.

מטרת הפעולה

לשלב נוער מנותק בגילאי 14-18 בתוך מערך הפעילות הנורמטיבית של בני גילו במסלולי למידה, עבודה, הכשרה מקצועית, חברה, תרבות, פנאי ושירות בצה"ל.

הפעולה כוללת -

- טיפול חינוכי-סוציאלי על-ידי מדריך אישי לקידום נוער;
 - השלמת השכלה (תכניות היל"ה לנוער מנותק);
 - חינוך חברתי-ערכי (הכנה לצה"ל, סמינרים ציוניים, מניעת אלימות, חל"ס, יזמות לתעשייה וכו');
 - פיתוח מיומנויות אישיות (חברתיות ומקצועיות).
- פעולה זו מתבצעת במסגרת הפעלת "חוק חינוך חינוך חינוך לנוער מנותק", על-פי סעיף 287 בחוזר נב/6.
- בתכניות "מניתוק לשילוב" יש שלוש מסגרות:

(א) שם התכנית: "תכנית היל"ה - השלמת השכלה לנוער מנותק".

היחידה המבצעת: מינהל החברה והנוער

המטרות

- (1) השלמת השכלה למסלולי תעודה ל-8, 9 ו-10 שנות לימוד
- (2) הכנה לקראת שילוב מחדש במסגרת לימוד והכשרה מקצועית
- (3) העשרה והשכלה כללית
- (4) לימודים להכשרה מקצועית (תיאורטית ומעשית).

אוכלוסיית היעד

- בני נוער גילאי 14-15 שאינם לומדים במסגרת חינוך רשמית וקיבלו פטור מחוק חינוך חובה
- בני נוער גילאי 16-18 (עד תאריך ההתגייסות לשירות צבאי) שאינם לומדים במסגרת חינוך שבפיקוח משרד החינוך, התרבות והספורט
- נוער עובד ו/או עובד ולומד במסגרת קבוצת עבודה, חניכות וכו'.

עיקרי התכנית

- (1) זוהי תכנית אישית הבנויה על-פי יכולתם וצורכיהם של הנערים.
- (2) לתכנית שלוש רמות לימוד:
 - רמה א': 2.5 ש"ש (לימודים אישיים בלבד)
 - רמה ב': 3.7 ש"ש (לימודים אישיים + פעילות חברתית קבוצתית)
 - רמה ג': 3.5 ש"ש (לימודים אישיים + 4 פעילות חברתית קבוצתית + מיומנויות אישיות).
- (3) מסלולי התכנית כוללים:
 - מסלול תעודה
 - מסלול הכנה לשילוב
 - מסלול העשרה
 - מסלול לפיתוח מיומנויות אישיות.

פניות להפעלת התכנית

- לבירור הפרטים והנהלים לקבלת השירות: לתחום קידום נוער, היחידה להשכלה ומרכזים מפצים, רח' שוקן 18, תל-אביב, טל' 03-5124824

- לרשת אורט, פרויקט היל"ה, דוד המלך, ת"א, טל' 5203259-03
- כמו-כן ניתן לפנות למנהלי מינהל החברה והנוער במחוזות ו/או ליחידות לקידום נוער ברשויות המקומיות.

ב) שם התכנית: "תכנית לשילוב מחדש של נוער מנותק" (בבתי-ספר מבוססים עיונים/טכנולוגים).

היחידה המבצעת: מינהל החברה והנוער.

המטרה

במסגרת המאמץ של מינהל החברה והנוער לטפל בנוער המנותק ניתנת עדיפות לשילובו מחדש בבתי-ספר מבוססים בקהילה ובישוב שהנערים מתגוררים בהם.

חלק לא קטן מהנוער המנותק, לאחר תקופה של שהייה ברחוב, מבקש שייפתחו בפניו מחדש שערי בתי-הספר העל-יסודיים ביישוב ובכך לחזק את מעמדו, את דימויו העצמי ואת סיכוייו להצלחה בעתיד. לצורך כך ייבחרו בשנת הלימודים התשנ"ה 10 בבתי-ספר מבוססים, מאזורים שונים ברחבי הארץ, שיהיו מוכנים לשמש מוסדות קולטים באזור/ביישוב לנוער המנותק.

התכנית פועלת כיום כניסוי בכמה רשויות מקומיות, והכוונה היא להרחיבה. ניתנת עדיפות לבתי-ספר מבוססים, עם מגוון רחב של מסלולים ואופציות לימוד.

אוכלוסיית היעד

גילאי 14-17 שאינם לומדים במסגרת חינוכית, שעברו תהליך של הכנה במסגרת היחידה לקידום נוער ביישוב, בעלי מוטיבציה להשתלב מחדש ובעלי פוטנציאל להשלמת השכלה.

שלבי הפעולה

(1) בצמוד לבתי-הספר שייבחרו יוקם צוות עבודה באחריותו של מנהל בית-הספר או נציגו ובשיתוף מנהל המחלקה לחינוך או נציגו, מנהל היחידה לקידום נוער או נציגו והמנחה המקצועי של היחידה לקידום נוער.

(2) הצוות יבחן את פוטנציאל האוכלוסייה הרלוונטית לתכנית ויבחר את תכנית הפעולה מבין האפשרויות המוצעות להלן.

התכנית תיקבע בהתאם לצורכי הנערים ואפשרויות בית-הספר.

המסלולים האפשריים**(1) מסלול פרטני**

צורת הקליטה: אישית.

מספר הנקלטים: לא מוגבל.

המועד: כל השנה.

היתרונות: הנער נקלט על-פי רמתו האישית.

(2) מסלול קבוצתי

צורת הקליטה: אישית.

מספר הנקלטים: לא מוגבל.

המועד: עד חודש אפריל.

היתרונות: אין זיהוי של הנער כשייך לקבוצה מסוימת. הנער יכול להיקלט על-פי רמתו.

החסרונות: הנער אינו יכול להיעזר בקבוצה במסגרת תוכנה. הנער צריך להדביק את רמת הלימודים של הכיתה.

(3) מסלול קבוצתי

צורת הקליטה: קבוצתית.

מספר הנקלטים: 10-20.

המועד: עד חודש אפריל.

היתרונות: מאפשר בניית תכנית ייחודית ומותאמת לקבוצה, וכן טיפול וליווי מיוחד כקבוצה.

החסרונות: הקבוצה מזוהה בבית-הספר כמיוחדת, והיא עלולה להתנהג על-פי הדימוי שהוטבע בה בבית-הספר.

תחומי האחריות**אחריות בית-הספר**

(1) הפעלת צוות הפעלה בשיתוף המחלקה לחינוך והיחידה לקידום נוער לתכנון ולביצוע התכנית ולמעקב אחרי התכנית והנערים

(2) קביעת מחנך (במסלול הקבוצה) עם זיקה ונטייה לעבודה עם קבוצה ייחודית

(3) מיון הנערים ובניית תכנית התחנכות אישית ו/או קבוצתית ל"משולבים" (לימודים עיוניים ומקצועיים)

(4) הקמת קבוצת מערכת מסייעת של תפקידים רלוונטיים (ייעוץ חינוכי, שיעורי עזר וכו')

(5) קיום פגישות תיאום עם מערך הקהילה (קידום נוער) והמשפחה לקידומו ולשילובו של הפרט.

צרכים מיוחדים/מניעת נשירה

חוזר מיוחד ז' (תשנ"ה) דצמבר 1994

אתריות היחידה לקידום נוער

- (1) איתור הנערים מתוך אוכלוסיית הנוער המנותק ביישוב/באזור
- (2) הכנת הנערים, ובכלל זה תחומי הלימוד הרלוונטים, לשילוב (באמצעות פרויקט היל"ה ובתיאום עם בית-הספר) עם המסגרת הקולטת והכנת המערכת התומכת הכוללת הורים, חברים וכו'
- (3) דאגה שוטפת לקשר עם בית-הספר ועם המשפחה בנדון
- (4) טיפול בבעיות הסתגלות (ברמה אישית ו/או קבוצתית).

הערות

- (1) רצוי לשלב את המדריך לקידום נוער המלווה את התכנית בבית-הספר כאיש צוות בית-הספר בכל הנוגע להפעלת התכנית, ובכלל זה לזמנו לישיבות פדגוגיות, הנוגעות לפרטים או לקבוצה.
- (2) התכנית מעדכנת פרסום קודם בנושא מחזור מה/2, סעיף 68.

פניות להפעלת התכנית

ניתן לפנות לראשי תחום קידום נוער במינהל החברה והנוער במחוזות או למטה קידום נוער במינהל החברה והנוער, בניין לברם.

ג) **שם התכנית: "תחנות 'שילוב' – מודל לתחנת בנינים לקראת שילוב מחדש".**

אנו נתקלים לא מעט בנוער שנשר ושוהה תקופה ארוכה מחוץ לכל מסגרת חינוכית ומעוניין לנסות ולחזור למסגרת חינוכית מחדש. נערים אלו בדרך כלל נמצאים בקושי אדיר של סגירת פערים ורכישת הרגלים ומיומנויות לימוד וחברה לקראת השתלבות במסגרת חינוכית או תעסוקתית כלשהי.

תחנות השילוב שפותחו בשנים האחרונות בכמה יישובים – כגון מע"ן בת"א, מפנה בירושלים, אתגר באור יהודה, יעד בנצרת ועוד – הן דוגמה ל"תחנות בנינים" המעבירה את בני הנוער תהליך מבוקר ואינטנסיבי של רכישת מיומנויות בסיסיות לקראת שילוב, תוך סגירת חלק מהפערים הלימודיים שנפתחו בגלל נשירתם וניתוקם.

המטרה

להביא כל נער לכדי יכולת תפקוד סבירה, שתאפשר לו השתלבות מחודשת במסגרת לימודים או עבודה ספציפית, המתאימה ליכולתו האישית ומאפשרת את קידומו האישי.

אוכלוסיית היעד

נוער מנותק בגילאי 15-17, המעוניין להשתלב מחדש במסגרת הגילה לתמיכה ולרכישת מיומנויות בסיסיות להשתלבות ולהסתגלות.

עיקרי התכנית

- הקמת מסגרת פורמלית למחצה בתיאום עם כל גורמי החינוך והטיפול ברשות המקומית. מודל מורחב בנושא פותח על-ידי הג'וינט, והוא משמש דגם להפעלת מרכז עירוני לשילוב. (המודל לווה במחקרי הערכה על התפיסה, על הכלים ועל התכניות).

- התכנים העיקריים

- הקניית ידע והשכלת יסוד (במקצועות בסיסיים וטכנולוגיים)
- הקניית מיומנויות למידה
- הקניית מסגרות להשמה ולשילוב
- ליווי התלמידים במסגרות החדשות.

משך התכנית

התהליך כולו אמור לארוך בין חצי שנה לשנה לכל היותר, ומטרתו העיקרית להביא את הנער להשתלבות במסגרת נורמטיבית ורגילה בקהילה ומחוצה לה.

פניות להפעלת התכנית

התכנית מופעלת בשיתוף משרד החינוך, התרבות והספורט, משרד העבודה, הג'וינט והרשות המקומית. ניתן לפנות למנהלי מינהל החברה והנוער במחוזות, למפקחי קידום נוער במחוזות ולמטה קידום נוער.

שינוי בהתחשבות במרכיב הנשירה בתקנון ההכרה בבתי ספר על-יסודיים

הישגיו של בית-הספר העל-יסודי יוערכו גם במידת הישגיו באחזקת תלמידיו. אחד התבחינים למתן הכרה לבית הספר העל יסודי לצורך ההתחשבות בציון שנתי הוא "אחוז הנשירה של תלמידים במעבר מכיתה לכיתה". הניקוד במרכיב זה, שהוא כיום 10 נקודות (מתוך 160 נקודות אפשריות), יועלה ל-20 נקודות.

3. הכוון תלמידים ושיבוצם ב"מעברים"

כאמור לעיל, למעברים בין מסגרות הגיל במערכת החינוך השפעה על נשירת התלמידים מבית-הספר. מעברים אלה דורשים תהליכי הסתגלות לימודית, חינוכית וחברתית מצד התלמיד למוסד החדש שהוא לומד בו. ליקויים בתהליכי המעבר הם אחת הסיבות המרכזיות לנשירת תלמידים לסוגיה.

א.
כללי

המעברים הבעייתיים הם:

- 1) המעבר מבית-הספר היסודי לחטיבת הביניים או לבית-הספר העל-יסודי הארבע-שנתי
- 2) המעבר מחטיבת הביניים לחטיבה העליונה
- 3) המעבר בין הכיתות של החטיבה העליונה.

צרכים מיוחדים/מניעת נשירה
חוזר מיוחד ז' (תשנ"ה) דצמבר 1994

52

התאמת חומר הלימודים

כדי להקל על מיזוגם של התלמידים בוגרי כיתות ו' של החינוך היסודי בכיתה ההטרוגנית של חטיבת הביניים או של בוגרי כיתות ח' של החינוך היסודי בכיתה ט' של בית-הספר העל-יסודי יפעלו המורים, המנהלים והמפקחים של בתי-הספר היסודיים, בכל שנות הלימודים בבית-הספר, להתאמת חומר הלימודים לדרישות הלימודיות של בית-הספר העל-יסודי.

בהקשר זה צריך שיהיה קשר קבוע ורציף בין בתי-הספר היסודיים ובין חטיבות הביניים המוזנות על ידם.

כמו כן, בית-הספר העל-יסודי ייערך לקליטת אוכלוסייה הטרוגנית, בעלת כישורי למידה שונים ומגוונים.

תעודת מעבר

בגמר שנת-הלימודים השישית יקבל התלמיד תעודת מעבר לחטיבת הביניים, נוסף על גיליון ההערכה.

העברת רשימות תלמידים מבית-הספר היסודי לחטיבת הביניים

1) מנהל בית-הספר היסודי שמסיימי כיתות ו' במוסדו עומדים לעבור לכיתה ז' של חטיבת הביניים ישלח מדי שנה אל רשות החינוך המקומית ואל הנהלת המוסד הקולט רשימה של כל תלמידי כיתות ו', על מעניהם. הרשימה תיערך לפי יומני הכיתות. המועד האחרון להעברת הרשימה הוא 5 במאי.

2) בבתי-הספר היסודיים שתלמידיהם עוברים לחטיבות ביניים חדשות תועברנה הרשימות, כמפורט לעיל, לא יאוחר מחודש ימים לאחר פרסום החלטה על הקמת החטיבה, אם פורסמה החלטה לאחר 5 באפריל.

העברת רשימות חינוכיות לבית-הספר העל-יסודי

עם סיום שנת הלימודים יעביר מנהל בית-הספר היסודי למנהל בית-הספר העל-יסודי את כרטיסי התלמידים, בהתאם להוראות בחוזר נד/9, סעיף 423.

במקרים נדרשים יעביר היועץ החינוכי של בית-הספר היסודי (או נציג מוסמך אחר) מידע רלוונטי ליועץ החינוכי של בית-הספר העל-יסודי, וזאת בידיעת הורי התלמיד.

הכנת התלמידים והוריהם לקראת המעבר מבית-הספר היסודי לבית-הספר העל-יסודי

לקראת גמר הלימודים בכיתה ו' תערוך הנהלת בית-הספר היסודי, בשיתוף עם הנהלת בית-הספר העל-יסודי השש שנת, פעולת הסברה בקרב התלמידים וההורים על הלימודים במוסד החדש, על היקפם ועל

ב. המעבר מבית-הספר היסודי לבית-הספר העל-יסודי

מהותם. מחנכי כיתות ו' יערכו, במידת האפשר, במרוצת השליש האחרון, סיור מאורגן עם התלמידים במוסד העל-יסודי שהם עתידים ללמוד בו. במקרה הצורך, כאשר קיימות בעיות מיוחדות, ייפגש היועץ החינוכי של חטיבת-הביניים עם תלמידי בית-הספר המזינים ויסביר להם מהו מבנה הלימודים של החטיבה.

כמו-כן תתבצענה פעולות הכנה חינוכיות בבתי-הספר המזינים לקראת קליטתם של התלמידים בחטיבת-הביניים.

הערה: כללים אלה, בשינויים המתחייבים, החלים גם על מעבר תלמידים מכיתה ח' בבית-הספר היסודי לכיתה ט' בבית-הספר העל-יסודי.

איסור עריכת מבחני כושר קבוצתיים במעבר לחטיבת-הביניים

בעקבות עבודתה של ועדת באשי (1985), שבדקה את נושא מבחני הכושר, הוחלט לאסור על בתי-הספר לערוך מבחני כושר קבוצתיים, דרך שגרה, לכלל התלמידים בבית-הספר היסודי לקראת קבלה לחטיבת-הביניים.

בכל מוסדות החטיבה תוקמנה, עד סוף חודש טבת, ועדות-ייעוץ, שתפקידן לכוון את התלמיד למוסד ההמשך המתאים בכיתה י'.

ועדת הייעוץ תהיה בת 3 - 5 חברים: מנהל חטיבת-הביניים (יושב-ראש), היועץ החינוכי (מרכז), מחנך הכיתה, אחד המורים וגורמים נוספים (לפי הצורך). מחנך הכיתה יביא לפני הוועדה את הערותיהם של חברי המועצה הפדגוגית.

מיד עם הקמת הוועדה ייקבע בבית-הספר סדר הדיונים וסדר הפעולות שעל הצוות לבצע. לוח הזמנים יועבר לידיעת המפקח הכולל על בית-הספר.

על דיוני ועדת-הייעוץ חלה חובת הסודיות.

כדי לייעץ לתלמידים ולהוריהם בדבר המשך דרכו של התלמיד בגמר כיתה ט' יעסוק היועץ החינוכי, בתיאום עם הנהלת בית-הספר ועם ועדת-הייעוץ, בפעולות האלה:

- (1) ראיון התלמידים וארגון שיחות עם קבוצות תלמידים והורים בדבר המשך הלימודים
- (2) הפצת מידע על בתי-הספר לסוגיהם הנמצאים באזור, על הנתבים ועל המסלולים ועל דרכי הלימוד בהם
- (3) הפניית תלמידים, לפי החלטות עדת-הייעוץ, לשירות הפסיכולוגי, וקיום מגע עם השירותים השונים לצורך הנאמר לעיל

ג. המעבר מכיתות ט' בחטיבות הביניים אל החטיבה העליונה

7-ד

4 ריכוז הנתונים הדרושים לדיוני ועדת-הייעוץ.

במחצית חודש ינואר תתכנס ועדת-הייעוץ לסכם את המלצתה לגבי כל תלמיד הלומד בכיתה ט'. ההמלצה תכלול את המסלולים ואת הנתיבים המוצעים.

הייעוץ בחטיבות הביניים יפעל לפי קריטריונים שונים, ובכלל זה –

- 1) הישגים לימודיים, לפי הערכת המורים במקצועות השונים;
- 2) נטיותיו של התלמיד ותחומי התעניינותו;
- 3) רמת היכולת של התלמיד (אם יש בסיס להניח כי קיים פער בין יכולתו ובין רמת הישגיו);
- 4) רצונו של התלמיד ורצון הוריו;
- 5) קיומן של מסגרות לימוד מתאימות לתלמיד ברובד החינוך של בית-הספר.

לגבי כל תלמיד יירשם סיכום דברים מדיוני הוועדה, והוא יצורף לכרטיס התלמיד.

במחצית שנת הלימודים (בחודש פברואר) יוזמנו התלמידים, יחד עם הוריהם, לשיחה עם מחנך הכיתה ועם יועץ בית-הספר. בשיחה זו תימסר הצעת ועדת-הייעוץ. התלמידים וההורים רשאים לערער על החלטת ועדת-הייעוץ בפני המפקח על בית-הספר.

ועדת-הייעוץ, או מי שהוסמך על-ידה, תמשיך ותלווה את התלמידים בתהליך הרישום והקבלה בחטיבה העליונה המתאימה.

על מנהל חטיבת-הביניים לדאוג להשמת כל בוגר חטיבת-הביניים שבהנהלתו בחטיבה עליונה מתאימה.

מנהל בית-הספר העל-יסודי ידווח למפקח על בית-הספר ולרשות המקומית על קליטת כל תלמידיו במסגרות חינוך מתאימות לא יאחר מסוף חודש מאי.

הערכת הישגים הלימודיים

הערכת הישגים הלימודיים בכיתה ט' תיעשה בהתאם להנחיות בדבר תעודות וציונים המובאות להלן.

לא ייפגע ציונו השנתי של תלמיד בעקבות בחינות בסיום שנת הלימודים.

גיליון ההערכה הנהוג בחטיבת-הביניים יינתן לתלמיד במהלך שנת הלימודים בכיתה ט'. בגמר שנת הלימודים יקבל התלמיד תעודת מעבר לכיתה י'. המציינת כי הוא סיים תשע שנות לימוד. לתעודת המעבר יצורף גיליון ציונים מיוחד שישקף את הישגי התלמיד במשך כל שנת הלימודים.

רישום וקבלה לכיתה י'

תעודת המעבר לכיתה י', גיליון הציונים והודעת ועדת הייעוץ להורים יאפשרו לתלמיד את המשך לימודיו בחטיבה העליונה.

כל תלמיד בכיתה ט' יירשם לבית-הספר שהוא רוצה ללמוד בו, בהתאם למדיניות הרישום ביישוב שהוא מתגורר בו.

הרישום לחטיבה העליונה בבית-הספר שהתלמיד לומד בו ייעשה על-ידי ההורים בחופשת הפסח.

בית-הספר רשאי, במקרים מסוימים, לסרב לרשום את התלמיד, אם אין בו מסלול המתאים לתלמיד על-פי המלצת ועדת הייעוץ. במקרה זה יודיע המנהל על החלטתו להורים, עם העתק למפקח הכולל.

הרישום לחטיבה העליונה בבית-ספר אחר ייעשה בשני שלבים:

שלב א': בחופשת הפסח, על סמך גיליון ההערכה והודעת ועדת הייעוץ להורים

שלב ב': בתחילת חופשת הקיץ, על סמך תעודת המעבר לכיתה י' וגיליון הציונים מכיתה ט'.

הרישום בשלב א' ייערך על-ידי ההורים בלבד.

בעת הרישום בשלב א' יחתמו ההורים על הצהרה, כי ידוע להם שרישום זה מותנה ואינו סופי ושעליהם להמציא למנהל בית-הספר העל-יסודי את תעודת המעבר לכיתה י' ואת גיליון הציונים בתחילת חופשת הקיץ, וכי ידוע להם שהחלטה הסופית בדבר ההרשמה תתקבל על-ידי מנהל בית-הספר העל-יסודי על סמך גיליון הציונים של סוף שנת הלימודים. החלטתו הסופית של המנהל תינתן במהלך חודש יולי.

סיוע לתלמידים ברישום להמשך הלימודים

היועץ החינוכי יעקוב אחר רישום תלמידי כיתות ט' לכיתות י' בבית-הספר שהם לומדים בו או בבתי-ספר אחרים.

אם נתגלה קושי בקבלתו של תלמיד למוסד כלשהו, יקיים היועץ החינוכי מגעים עם גורמים שונים לצורך סידורו.

המגעים יתקיימו עם –

– המחלקה לחינוך ברשות שהתלמיד לומד בה ו"מרכזי התיאום וההכוון" הפועלים ליד המחלקה;

– מוסדות שקיימות בהם חטיבות עליונות מכל סוג שהוא.

מגעים אלה והטיפול בסידור התלמידים יתקיימו במהלך החודשים מאי-יוני.

אם לא יצליח היועץ החינוכי למצוא מקום לאחד מתלמידי בית-ספרו עד המועד הזה, יועבר המידע לקצין הביקור הסדיר.

שיבוץ והכוון במעבר מחטיבת הביניים לחטיבה העליונה

ועדה לגיבוש המלצות בנושא שיבוץ תלמידים לחטיבה העליונה (ועדת נבו, 1987) המליצה, בין היתר, לפעול כדלהלן:

ברמת בית-הספר (הקולט)

בכל בית-ספר תפעל ועדה בת שלושה חברים לפחות, ובין חבריה יהיו: המנהל או חבר הנהלת בית-הספר או הרשות המקומית (יור"ד), יועץ חינוכי, קצין ביקור סדיר, מרכז השכבה הקולטת וגורמים רלוונטיים אחרים.

הוועדה תיפגש לפחות שלוש פעמים בשנה, ותנהל פרוטוקולים של פגישותיה. בפגישות אלו ייערכו דיונים מקדימים לגבי מטרות המיון של בית-הספר, וכן יוחלט בפגישות אלו על השיטות למיון ועל אופני הביצוע המעשיים. הוועדה תעמוד בקשר שוטף עם בתי-הספר המזינים.

סמכויות הוועדה

- 1) ביצוע מדיניות בית-הספר בנושאי קבלה
 - 2) קביעת אמות המידה שהתלמידים נבחרים על-פיהן, בכפיפות למדיניות משרד החינוך, התרבות והספורט ובכפיפות למדיניות הרשות המקומית
 - 3) קביעת נוהל המיון לכל מרכיביו
 - 4) פרסום חיצוני ומידוע בתי-הספר המזינים, המועמדים והוריהם בנושאי כלי המיון והליכי המיון
 - 5) פיקוח על ביצוע המיון הלכה למעשה.
- היועץ החינוכי, או מי שימונה מטעם הוועדה, יטפל בקשר עם המועמדים, ובכלל זה מועמדים שנדחו, ויהיה אחראי למסירת מידע על הישגיהם. אדם זה צריך להיות בעל הכשרה מקצועית מתאימה (לדוגמה: תוצאות מבחנים פסיכולוגיים תימסרנה על-ידי פסיכולוג או בתיאום עמו).
- אחד מחברי הוועדה, או מי שימונה מטעמה, יטפל בקשר המוסדי בין בית-הספר הקולט לבתי-הספר המזינים. טיפול זה יכלול ייזום של מפגשים ברמות שונות: מנהל-מנהלים, מנהל-מחנכים, יועצים-יועצים, נציג בית-הספר-הורים, נציג בית-הספר-תלמידים.
- הוועדה תקבע נוהל ערעורים, תפרסם אותו ותפעל לפיו.
- הוועדה תהיה אחראית על חסיון המידע הנצבר על המועמדים, תקבע נהלים, ותפקח עליהם באופן שיבטיחו את צנעת הפרט, ותדאג לביצועם.

הוועדה תהיה אחראית על מילוי כלל הדרישות המקצועיות כפי שהן מופיעות בחלקים אחרים של מסמך זה.

יו"ר הוועדה יעביר את הפרוטוקולים משיבותיה לוועדת הקבלה המחוזית (ראה להלן).

אם בית־הספר הקולט שוכר לצורך המיון גורם חיצוני, ועדת המיון היא האחראית ובעל הסמכות העליונה.

ברמת הרשות המקומית

ברשויות מקומיות שקיימים בהן כמה בתי־ספר מזינים וכמה בתי־ספר קולטים יש לעשות מאמץ ולהגיע למסגרת מכוונת מקיפה. במקרה זה יצטרכו המועמדים להיבחן פעם אחת בלבד, וניתן יהיה לעשות זאת במרוכז, בסוף כיתה ח' (או ט'). הקמת מסגרת־גג מוניציפאלית לבדיקות ולמבחנים עשויה לקדם את השירותים הפסיכולוגיים – החינוכיים לקראת מצב של שילוב פעולות הייעוץ וההכוון. שילוב כזה נחשב אופטימאלי בעיניהם של מומחים רבים. ריכוז הפעולות לא יפגע באוטונומיה של כל בית־ספר ובית־ספר.

ברמת המחוז

בכל מחוז תפעל ועדת קבלה מחוזית, ובין חבריה יהיו מנהל המחוז או מפקח המחוז (יו"ר), הפסיכולוג המחוזי, יועץ בכיר, איש אוניברסיטה שתחום עיסוקו האקדמי הוא בהערכה ובמדידה והמפקח המחוזי על הביקור הסדיר.

תפקידו של יושב ראש הוועדה יוגדר באופן ברור. הוועדה תהיה ממונה על בקרת הביצוע של מדיניות המשרד ומדיניות בית־הספר עצמו, תבדוק את דו"חות הוועדות הבית־ספריות ואת דרכי ההכוון, תמסור להן משוב מתאים, ותפקח על עבודתן.

הוועדה תשמש סמכות עליונה לטיפול בתלונות הורים ובערעורים. הפרק המקצועי ופרק האתיקה של פעולת הקבלה יהיו בהתאם לדו"ח ועדת נבו, כמובא לעיל.

הערה: כללים אלה, בשינויים המתחייבים, חלים גם על מעבר תלמידים מכיתה ח' בבית־הספר היסודי לכיתה ט' בבית־הספר העל־יסודי.

תקנות המעבר מכיתה לכיתה

עקרונות

כל תקנות המעבר הסבירות מן הראוי שתהיינה מושתתות על העקרונות האלה:

(א) ציונו של המורה, בתקופה כלשהי (שליש, מחצית שנה או שנה תמימה), במקצוע מסוים, יבטא את חוות דעתו המוסמכת על

הישגי התלמיד בלימודיו בכתב ובעל־פה. על הציון להיות מבוסס כהלכה ולשקף במהימנות את ידיעותיו של התלמיד במקצוע בתקופה הנדונה.

ב) הציונים בהתנהגות (משמעת, הקשבה, שקידה, פעילות חברתית וכדו') אל להם להשפיע על החלטות בעניין המעבר מכיתה לכיתה. תלמיד שהתנהגותו היא למופת עלול לא לעלות מכיתה לכיתה בגין הישגים לימודיים ירודים, ולעומת זאת, המועצה הפדגוגית רשאית להחליט, במקרים קיצוניים ביותר, בהתאם לתקנות הקיימות בנדון, על הרחקת תלמיד מבית־הספר בגין התנהגות שאיננה מניחה את הדעת, על אף העובדה שהישגיו הלימודיים הם טובים.

ג) הציון השנתי בכל מקצוע לימודי (ולא הציונים בכל שליש או במחצית השנה) יהיה הציון המסייע לקבלת החלטה בקשר לעליית התלמיד לכיתה הבאה.

ד) תלמיד יעלה לכיתה הבאה רק אם השיג הישג־מינימום מסוימים בכיתתו.

ה) תלמיד לא יעלה לכיתה הבאה אם הגוף המחליט סבור שהעלאתו לא תסייע להתקדמותו בלימודיו.

הגוף המחליט בבית־הספר על העלייה לכיתה הבאה (ראה להלן, "הגוף המחליט") רשאי לחרוג מהתקנות הנהוגות בבית־הספר, אם קיימות סיבות המצדיקות את החריגה; למשל:

א) התלמיד הוא עולה חדש.

ב) התלמיד היה חולה זמן ממושך, ונמנע ממנו להשיג את הישג־המינימום לעלייתו לכיתה הבאה.

ג) אחד מהורי התלמיד נפטר בתוך שנת־הלימודים.

ד) אחד ההורים חלה במחלה כרונית, שלא אפשרה לתלמיד לימודים סדירים.

ה) היה פירוד במשפחה במשך שנת־הלימודים.

ו) אירעו במשפחת התלמיד אירועים שהפריעו את מהלך הלימודים התקין בכיתה.

ז) לתלמיד היה משבר זמני.

על הגוף המחליט לדאוג שתהיה בבית־הספר אווירה שבה כל תלמיד יהיה בטוח שקיימים גישה אחת ודין אחד לכל התלמידים.

רצוי שיהיה בבית־הספר גוף שבפניו יוכלו התלמיד או הוריו לערער על החלטה שנתקבלה, אם משום שנתגלו עובדות שהגוף המחליט לא ידע עליהן בעת קבלת החלטתו או מסיבה אחרת.

הגוף המחליט

הגוף המחליט הוא, בדרך-כלל, צוות מורי הכיתה, המתכנסים לשיבה בראשות המנהל, אחד הסגנים, מרכז השכבה או המחנך, בהתאם לתקנות הנהוגות בבית-הספר.

הערה: בבתי-ספר פנימייתיים עשוי הגוף המחליט לכלול את מרכז הפנימייה, את המדריך, את אס-הבית ואת המטפלת.
הגוף המחליט בערעור הוא ועדה המתמנית על-ידי המנהל ובראשותו, וחברים בו מורים, יועצים וכיו"ב.

הגדרות

לכל מקצוע שציונו השנתי הוא שלילי ייקבע מספר נקודות, כדלקמן:

(א) נלמד המקצוע ביחידת-לימוד אחת, והציון השנתי הוא 5 – תיקבענה 3 נקודות.

הערה: אם לא הוגדרו המקצועות ביחידות-לימוד – תוקצבנה לכל שעת לימוד שבועית נקודה אחת.

(ב) נלמד המקצוע ביחידת-לימוד אחת, והציון השנתי הוא פחות מ-5 – יהיה מספר הנקודות גדול ב-1 ממספר הנקודות באותה הרמה אילו היה הציון 5. דהיינו, תהיה תוספת של $\frac{1}{3}$ למספר הנקודות.

(ג) נלמד המקצוע במספר יחידות-לימוד הגדול מאחד – יהיה מספר הנקודות כנ"ל, כפול מספר היחידות שהתלמיד לומד.

סוגי ההחלטות

הגוף המחליט עשוי לקבל את ההחלטות האלה:

(א) התלמיד עולה לכיתה הבאה.

(ב) התלמיד עולה לכיתה הבאה "בהכנה" (כלומר, לאחר שהתלמיד יבצע בחופשת הקיץ משימות לימודיות מסוימות שיטילו עליו מוריו, כדי שיהא מוכן ללימודיו בכיתה הבאה).

(ג) התלמיד טעון בחינות-מעבר, ולפי תוצאותיהן יוחלט על עלייתו.

(ד) התלמיד עולה לכיתה הבאה, אך במסלול אחר או במגמה אחרת.

(ה) התלמיד אינו עולה לכיתה הבאה.

אזהרה והדרכה

א. התברר בתום השליש השני, כי יש חשש שהתלמיד לא יעלה לכיתה הבאה, יודיע מנהל בית-הספר להורים על כך בכתב. ובראשית השליש השלישי הוא יזמין לפגישה עם מחנך הכיתה. מחנך הכיתה

יפרט להורים את מצב התלמיד בכל מקצוע, ויברר אם היו סיבות מיוחדות כלשהן למצב זה.
(ב) מחנך הכיתה ומורי המקצוע ידריכו את התלמיד בלימודיו. כדי שישפר את הישגיו.

ההחלטות בסוף שנת-הלימודים

1 במעבר מכיתה י"ד לכיתה י"א

- (א) קיבל התלמיד עד 3 נקודות, יעלה לכיתה הבאה.
- (ב) קיבל התלמיד 4-6 נקודות, יעלה בהכנה.
- (ג) קיבל התלמיד 7-12 נקודות, יהיה טעון בחינות.
- (ד) קיבל התלמיד 13 נקודות ומעלה, לא יעלה לכיתה הבאה.

2 במעבר מכיתה י"א לכיתה י"ב

- (א) קיבל התלמיד עד 3 נקודות, יעלה לכיתה הבאה.
 - (ב) קיבל התלמיד 4-5 נקודות, יעלה בהכנה.
 - (ג) קיבל התלמיד 6-11 נקודות, יהיה טעון בחינות.
 - (ד) קיבל התלמיד עד 12 נקודות ומעלה, לא יעלה לכיתה הבאה.
- לא היה התלמיד ראוי לעלות לכיתה הבאה כנ"ל, אולם היו ציוניו ב-7 יחידות-לימוד (לפחות) 8, או היה ציונו הממוצע המשוקלל 7 לפחות, בכל יחידות-הלימוד ובהתחשב במספר שעות ההוראה של כל מקצוע – יותר לתלמיד להיבחן בבחינות-מעבר.
- לא הוזהרו הורי התלמיד בכתב, בראשית השליש השלישי, מכל סיבה שהיא, לא יהיה רשאי הגוף המחליט להחליט כי התלמיד אינו עולה כיתה, והתלמיד יהיה טעון בחינות.
- הגוף המחליט רשאי לסטות מההוראות ב-1 וב-2 לעיל ולהחליט כי התלמיד יעלה לכיתה הבאה (בהכנה או אף שלא בהכנה), או שיהיה טעון בחינות, אולם במסלול אחר או במגמה אחרת.

ההכנה בתקופת הקיץ

הוחלט להטיל על התלמיד הכנה ביחידות-הלימוד שציוניו השנתיים בהן נמוכים מ-6 – ידריכו המורים הנוגעים בדבר את התלמיד כיצד ללמוד בחופשת הקיץ כדי לשפר את רמת ידיעותיו. המורים רשאים אף להטיל על התלמיד משימות מסוימות בכתב ולבקשו להגיש משימות אלה לבדיקה בסוף חופשת הקיץ.

בחינות המעבר

- (א) הוטל על התלמיד להיבחן בבחינות-מעבר, יגדירו המורים הנוגעים בדבר בבירור את פרקי הלימוד שיהיה על התלמיד להיבחן בהם.
- (ב) הבחינות תתקיימנה בסוף פגרת הקיץ או בראשית שנת-הלימודים.
- (ג) הגוף המחליט רשאי לשחרר את התלמיד מבחינה בחלק מיחידות-הלימוד שבהן היו ציוניו פחותים מ-6.

ההחלטות בראשית שנת-הלימודים

- (א) התלמיד יעלה לכיתה הבאה אם נבחן בבחינות המעבר ונותרו לו לאחר הבחינות מ' ל-י"א 6 נקודות ומ-י"א ל-י"ב 5 נקודות.
- (ב) התלמיד לא יעלה לכיתה הבאה אם לא נבחן בבחינות המעבר או אם נותרו לו לאחר הבחינות מ' ל-י"א 7 נקודות או יותר ומ-י"א ל-י"ב 6 נקודות או יותר.

ועדה מקומית לוויסות מעברים

"ועדות רישום" מקומיות, עם סמכויות מחייבות, תטפלנה בתלמידים ב"מעברים" שלא מצאו את מקומם בחטיבת-ביניים או בחטיבה עליונה. הסידורים לוויסות בין מוסדות וסידור התלמידים בבתי-הספר המתאימים יונהגו בכל רשות על-פי החלטת הרשות.

4. איתור, דיווח ובקרה

א. איתור איתור התלמידים שאינם מבקרים ביקור סדיר בבית־הספר והנושאים ממערכת החינוך ושילובם מחדש במסגרת לימודים מסודרת הם מעיקרי מדיניות משרד החינוך, התרבות והספורט.

המחלקה לביקור סדיר באגף שח"ר, באמצעות קציני ביקור סדיר ברשויות המקומיות, מטפלת באיתור התלמידים שאינם מבקרים ביקור סדיר בבית־הספר, ומסייעת בהחזרתם למעגל הלומדים.

הנספחים לחוזר זה מפרטים את נוהלי אכיפת התקנות על ביקור סדיר. פירוט תפקידו של קצין הביקור הסדיר ושל שאר עובדי מערכת החינוך, בנושא הביקור הסדיר, מובא אף הוא בנספחים לחוזר זה.

ב. דיווח ובקרה

במטרה לסייע לגורמים במערכת החינוך לאתר נוער הנושר ממערכת החינוך ולטפל בו סמוך ככל האפשר למועד עזיבתו את המסגרת החינוכית, תוקם מערכת מידע ארצית. להלן עקרונות הדיווח והעברת הנתונים שימשו להקמת המערכת:

ב. דיווחים קבועים

פעמיים בשנה, עם פתיחת שנת הלימודים ובמועדי הרישום לחטיבת הביניים ולחטיבה העליונה, יידרשו בתי-הספר היסודיים וחטיבות הביניים לדווח לרשות המקומית ולמשרדנו דיווחים בו זמניים כדלקמן:

- בתי-הספר שהתלמיד מסיים/עוזב אותו ידווח על המוסד שהוא נרשם אליו לאחר שיוודא מידע זה עם המוסד הקולט.
- בתי-הספר שהתלמיד התקבל אליו ידווח על שיבוצו של התלמיד.

דיווחים שוטפים על שינויים

מנהלי מוסדות החינוך ידווחו לרשות המקומית ולמשרדנו על כל תלמיד שעזב את בית-הספר, על-פי ההוראות, ויציינו את המסגרת החינוכית שהתלמיד עבר אליה, לאחר שיוודאו זאת עם המסגרת הקולטת.

במקביל ידווח בתי-הספר הקולט על קליטת התלמיד ועל שיבוצו. בתי-הספר פנימייתיים ידווחו במקביל גם לרשויות המקומיות שמהן הגיע התלמיד שעזב.

במקרים שבהם נבצר ממנהל בתי-הספר לוודא את שיבוצו של תלמיד שעזב את בית-הספרו במסגרת חינוכית אחרת, הוא ידווח על העזיבה וייצור במקביל קשר טלפוני עם הרשות המקומית ועם המחוז, באמצעות תיבת טלמסר שתיוחד להודעות אלו. נוהלי דיווח מפורטים יועברו בהנחיות מיוחדות.

5. נספחים

- נספח א
**אזכור הוראות
המשרד בנושא
של מניעת
נשירה
בחוזרי המנכ"ל**
1. הוראות חוזר זה באות להוסיף על כל הוראה שפורסמה בחוק, בתקנות או בחוזרי המנכ"ל ולא לגרוע מהן, למעט הנאמר בחוזר מיוחד ו', התשמ"ט, "נוהל אכיפת תקנות על ביקור סדיר במוסד חינוכי מוכר, לפי חוק חינוך חובה, התש"ט-1949".
 2. כל הוראה שאיננה עומדת בסתירה להוראות חוזר זה תוסיף להיות בתוקף.
 3. להלן רשימת חוזרי המנכ"ל המיוחדים וסעיפים בחוזרי המנכ"ל השוטפים שפורסמו בנושא מניעת נשירה של תלמידים ממערכת החינוך:
 - חוזר לג/ו, סעיף 8: "קליטת תלמידים נושרים ותלמידים על סף נשירה במרכזי הנוער"
 - חוזר מיוחד ז', התשל"ד: "רישום והעברות של תלמידים לבתי ספר על-יסודיים"
 - חוזר לט/3, סעיף 100: "מניעת נשירה: תחומי אחריות של עובדי מערכת החינוך"
 - חוזר מה/2, סעיף 68: "תכנית שילוב נוער מנותק בבתי ספר מבוססים"

- חוזר מיוחד שכפול/16, התשמ"ו: "מבחני כושר קבוצתיים"
- חוזר מח' 10 סעיף 434: "מדיניות המשרד בעניין שילוב בני נוער נושרים בבתי הספר העל-יסודיים"
- חוזר מט/6, סעיף 235: "מיון תלמידים לחטיבה העליונה"
- חוזר מיוחד ו', התשמ"ט: "נוהל אכיפת תקנות על ביקור סדיר במוסד חינוכי מוכר, לפי חוק חינוך חובה, התש"ט-1949" (חוזר זה מבוטל)
- חוזר מיוחד ה', התש"ן: "תכניות בקרב נוער מנותק"
- חוזר מיוחד ג', התשנ"א, נספח א: "הכנה לקראת השירות בצה"ל לתלמידי י"א ו-י"ב"
- חוזר מיוחד שכפול/23, התשנ"ב: מניעת נשירה בחטיבת הביניים."
- חוזר נג/7, סעיף 300: "התכנית 'ההזדמנות השנייה' - הרשמה לקראת שנת הלימודים התשנ"ד."

נספח ב
**תחומי האחריות
של עובדי
מערכת החינוך**

1. מנהל בית־הספר

- א. מנהל בית־הספר אחראי לאחזקת תלמידי בית־הספר ולביקור הסדיר של כל תלמידי המוסד.
- ב. מנהל בית־הספר יעשה כמיטב יכולתו להתאים את המסגרות הלימודיות הקיימות במוסד לצורכי תלמידיו, ויבחן באופן קבוע את דרכי ההוראה המקובלות במוסד, לשם התאמתן לכל התלמידים הרשומים כחוק בבית־הספר.
- ג. מנהל בית־הספר יקבל דיווח שוטף ממורי בית־הספר על תלמידים שאינם משתלבים בתהליך הלימודי והחינוכי או שאינם מבקרים באופן סדיר ועל ילדים על סף נשירה העלולים לנשור במהלך הלימודים. כן ידאג מנהל בית־הספר לקיים ישיבות צוות קבועות שבהן יידונו מקרים אלה.
- ד. מנהל בית הספר ידאג שרישומי בית הספר ביחס לביקור תלמידים ייערכו כמפורט להלן:
 - (1) מנהל בית־הספר ידאג לכך שיומני הכיתות ויומני כיתות הבת והמקצועות ינוהלו על־ידי המורים באופן שוטף. הוא יבדוק נוכחות על־פי היומנים פעם בחודש, לפחות, בכל כיתה, ויחתום ביומן בציון תאריך הבדיקה.

- (2) מנהל בית־הספר ידרוש דיווח מצוות בית־הספר על איחורים, על היעדרויות לסירוגין ועל אי הופעת תלמידים במקצועות מסוימים.
- (3) אין להעניש תלמידים בשליחה הביתה בגין אי־משמעת, אלא בהתאם להוראות שפורסמו בחוזר "משטרו ונוהגו של בית הספר".
- (4) מנהל בית־הספר, או בא כוחו, יקבל מדי בוקר רשימה של תלמידים שלא הגיעו לבית־הספר לשיעור הראשון. הוא ידאג לכך שתיבדק טלפונית סיבת אי־ההופעה, ויעביר את הטיפול, במידת הצורך, לבעל התפקיד המתאים בבית־הספר.
- ה. מנהל בית־הספר יפעיל את צוות בית־הספר במקרים של ביקור בלתי סדיר ושל "נשירה סמויה", כדלקמן:
- (1) המנהל ידאג לכך שהצוות הבין־מקצועי של בית־הספר ידון באופן קבוע בכל מקרה של ביקור בלתי סדיר ו"נשירה סמויה", יקבע את דרך הטיפול, ויחלק את האחריות לטיפול.
- (2) המנהל יעקוב אחר תהליכי הטיפול, ויקבל דיווח על תוצאותיו.
- ו. מנהל בית־הספר יבחר בדרך המתאימה לשתף את ההורים במציאת פתרונות לבעיות ילדיהם. על דרך הפעולה, כגון ביקור בית של המחנך או של אחד מחברי הצוות הבין־מקצועי, או על צורת תפנייה אל ההורים ועל מועדה המתאים – על כל אלה ייוועץ המנהל בצוות הבין־מקצועי. אין להסתפק בפנייה בכתב בלבד, שבה יימסר להורים על קיום בעיה כגון היעדרות שיש בה משום הפרעה רצינית ללימודיו של ילדם. המחנך ידווח למנהל על תוצאות ביקור הבית בכתב.
- ז. מנהל בית־הספר ידווח לרשות החינוך המקומית על מקרים של ביקור בלתי סדיר, כדלקמן:
- (1) המנהל ישמור על קשר הדוק עם קצין הביקור הסדיר של בית־הספר, יעמיד לרשותו את יומני הכיתות, יזמין אותו לשיבות צוות בית־הספר ולישיבות הצוות הבין־מקצועי כשדנים על ביקור סדיר, ויודיע לו על כל המקרים שאותרו.
- (2) מנהל בית־הספר ישלח לקב"ס ברשות המקומית העתק מכל מכתב־הודעה להורים על ביקור בלתי סדיר. עברו 7 ימים מיום שקיבלו הורי הילד את מכתב ההודעה, והילד לא חזר לביקור סדיר, יודיע המנהל על כך לקב"ס ברשות המקומית בכתב.

ח. מנהל בית-הספר יעקוב אחרי כל תלמיד, וידווח למוסד הקולט ו/או לרשות החינוך המקומית הקולטת, כדלקמן:

1) לקראת המעבר לחטיבת-הביניים או לבית-הספר העל-יסודי ידאג המנהל לכך שרשימות התלמידים מסיימי כיתות ו' או כיתות ח' תימצאנה בידי מנהלי המוסדות הקולטים ובידי הרשות המקומית לא יאוחר מ־5 במאי – בהתאם לנאמר בחוזר מיוחד ב', התשל"ז, "רישום והעברות".

2) עבר תלמיד לגור במקום אחר, ועזב את בית-הספר מסיבה זו, על המנהל להודיע לרשות המקומית ולבית הספר הקולט תוך 7 ימים.

3) נפלט ילד מפנימייה או לא שב אליה לאחר חופשה, על מנהל הפנימייה להודיע לרשות המקומית שממנה הגיע הילד תוך 3 ימים.

4) לקראת סוף השנה (בתחילת חודש יוני) יודיע מנהל בית-ספר פנימייתי או אזורי לרשות החינוך שממנה בא התלמיד על אי-המשך לימודיו במוסדו. כן יודיע על הסיבה להפסקת הלימודים. ההעתק מריכוז רשימות התלמידים שאינם ממשיכים במוסד יועבר למפקח הכולל ולמונה הארצי על הביקור הסדיר בירושלים.

ט. אותרו בבית-הספר ילדים המבקרים באופן בלתי סדיר ומקרי נשירה סמויה, ואין בידי בית-הספר כלים לשקמם, על המנהל ליזום, על דעת הצוות הבין-מקצועי של בית-הספר, הקמת מסגרות שיקומיות נוספות או הפניה אל מסגרות שיקומיות מתאימות.

2. מחנך הכיתה

א. מחנך הכיתה יעשה כמיטב יכולתו להתאים את המסגרות ואת דרכי ההוראה בכיתתו, בתיאום עם מורי הכיתה ועם מרכזי השכבות והמקצועות, לצורכי תלמידיו וליכולתם.

ב. האחריות למעקב אחר הביקור הסדיר והטיפול בתלמיד בגיל חוק לימוד חובה שאינו מבקר ביקור סדיר מוטלים על מחנך הכיתה ועל המנהל.

ג. בכל מקרה יודא מחנך הכיתה את סיבת הנשירה הסמויה וההיעדרות של התלמיד. נעדר תלמיד שלושה ימים רצופים מבית-הספר, בלא שידועה למחנך סיבת ההיעדרות, ידווח על כך למנהל בית-הספר, ויערוך ביקור בית אצל התלמיד.

- ד. נעדר התלמיד שלא מסיבת מחלה, יערכו המחנך ומרכזי המקצועות העיקריים, בשיתוף עם המנהל ועם המורה היועץ, תכנית להחזרתו לביקור סדיר.
- התכנית תכלול שיחה עם התלמיד, שיחה עם הוריו, התאמת חומר הלימודים ופעילויות חינוכיות אחרות.
- ה. בעת הצורך ולפי טיב הבעיה, ישתף מחנך הכיתה בטיפול, בתיאום עם מנהל בית-הספר, את חברי הצוות הבין-מקצועי ומומחים בתחום המידה. למשל:
- את הפסיכולוג או את השירות הפסיכולוגי: אם בעיית התלמיד דורשת ייעוץ פסיכולוגי. הפנייה אל הפסיכולוג תלווה במסמכים המרכזים את המידע שבכתב על התלמיד, המצוי בבית-הספר.
 - את העובד הסוציאלי: אם קיים חשש שלבעיית התלמיד רקע פסיכו-סוציאלי. בהעדר עובד סוציאלי בבית-הספר יופנה המקרה לטיפול של לשכת הסעד במקום. גם פנייה זו תלווה במסמכים המרכזים את המידע שבכתב על התלמיד.
 - את אחות בית-הספר: אם עיקר הבעיה הוא מצב בריאותו של התלמיד או של בן משפחתו. אחות בית-הספר תטפל בבעיה ישירות או באמצעות הצוות הבין מקצועי או על-ידי פנייה לגורמים שמחוץ לבית-הספר (בתיאום עם המנהל).
- ו. אם התלמיד מוסיף לבקר בבית-הספר באופן לא סדיר, יש לקיים דיון במסגרת הצוות הבין-מקצועי.
- 3. המורה למקצוע**
- המורה למקצוע יבדוק נוכחות וידווח למחנך על היעדרויות של תלמידו שלא ידועה לו סיבתן.
- 4. היועץ החינוכי**
- א. היועץ החינוכי בבית-הספר יסייע למנהל בית-הספר בריכוז מידע על תלמידים נושרים (רשימה חודשית).
 - ב. היועץ החינוכי יסייע למנהל בית-הספר בריכוז מידע על תלמידים בעייתיים לקראת העברתם לחטיבת-הביניים או לבית-הספר העל-יסודי.
 - ג. בהעדר עובד סוציאלי בבית-הספר ירכז היועץ החינוכי את הפניות ללשכת הסעד במקום, ויעמוד אתה בקשר בהמשך הטיפול.
 - ד. בהעדר פסיכולוג בבית-הספר ירכז היועץ החינוכי את הפניות לשירות הפסיכולוגי.

- ה. היועץ החינוכי יסייע למחנכי הכיתות בהתאמת דרכי עבודה מיוחדות עם תלמידים שאינם מבקרים ביקור סדיר, בהתאמת חומר הלימודים ובמתן שיעורי עזר.
- ו. נזקק מחנך הכיתה לאחד השירותים שאינם קיימים בבית-הספר (שירות פסיכולוגי, עובד סוציאלי), יסייע היועץ החינוכי למחנך הכיתה לקבל ייעוץ וסיוע מתאימים.
- ז. היועץ החינוכי ישתתף בצוות הבין-מקצועי בבית-הספר.
- ח. עלו בעיות עקרוניות של הכוונת תלמידים לאחר סיום לימודיהם ובעיות של תלמידים קשים במיוחד, ידאג היועץ להעלותן לדיון בוועדת תיאום והכוון מקומית, בין על-ידי נוכחות אישית או באמצעות מנהל בית-הספר או על-ידי נציג המורים היועצים.
- ט. פעם בשנה, לקראת סיום שנת הלימודים, יעביר היועץ החינוכי למנהל בית-הספר סיכום קצר בכתב על כל אחד מן התלמידים שהיו בטיפולו במשך השנה.
- י. היועץ החינוכי יהיה נציג בית-הספר בוועדות יישוביות המטפלות בתלמידים שלא נמצא לתם מקום לימודים.

6. הפסיכולוג

- א. הפסיכולוג יקבל פניות ממחנכי הכיתות לסיוע ולייעוץ לגבי תלמידים שהועלה חשש כי בגלל בעיות של פיגור שכלי או מופרעו נפשית, או בגלל כל בעיה אחרת הדורשת ייעוץ פסיכולוגי, אינם מבקרים בבית-הספר ביקור סדיר.
- ב. אם, לאחר הטיפול שהוצע על-ידי הפסיכולוג, לא חזר התלמיד לביקור סדיר בבית-הספר, יביא הפסיכולוג את המקרה לדיון בצוות הבין-מקצועי של בית-הספר.
- ג. היה התלמיד בטיפולו הישיר של הפסיכולוג, ישתף פעולה לביצוע ההמלצות של הצוות הבין-מקצועי.
- ד. ראה הפסיכולוג בעיות עקרוניות הנוגעות לביקור הסדיר במקום או תלמידים שסידורם קשה במיוחד, ידאג להעלות הבעיה לפני ועדת התיאום וההכוון במקום. אם בהצגה אישית של הבעיה או באמצעות מנהל בית-הספר או על-ידי נציג השירות הפסיכולוגי במקום.
- ה. פעם בשנה, לקראת סיום שנת-הלימודים, יעביר הפסיכולוג דין-וחשבון בכתב על כל מקרה של תלמיד שהיה בטיפולו במשך השנה.

7. העובד הסוציאלי

- א. העובד הסוציאלי יקבל רשימה הכוללת את כל המקרים של ביקור לא-סדיר בבית-הספר.

- ב. העובד הסוציאלי יקבל פניות ממחנכי הכיתות (באמצעות מנהל בית-הספר) לטיפול בתלמידים שקיים חשש לגביהם כי הביקור הבלתי-סדיר שלהם נובע מבעיות בעלות אופי פסיכוסוציאלי.
- ג. הוברר תוך-כדי טיפול כי היה לילד קשר עם שירותים שונים מחוץ לבית-הספר, כגון שירותי המבחן ושירותי סעד אחרים, ירכז העובד הסוציאלי את המידע משירותים אלה.
- ד. העובד הסוציאלי יעמוד בקשר עם מחנכי הכיתות ועם מורי מסגרות העזר של בית-הספר, ויחליף עמם מידע שיש בו כדי לסייע להבנת הילד ומשפחתו, ויביא לידיעתם את תהליך הטיפול ואת תוצאותיו באופן שוטף.
- ה. לא חזר התלמיד לבקר באופן סדיר – יובא המקרה לדיון בישיבת הצוות הבין-מקצועי, המלא או החלקי, הפועל בבית-הספר.
- ו. התגלה צורך בייעוץ של מומחים לבריאות הנפש, יפנה העובד הסוציאלי את הילד או את הוריו (בתיאום עם אחות או עם רופא בית-הספר ועם היועץ החינוכי או עם הפסיכולוג של בית-הספר) אל התחנה לבריאות הנפש לאבחון ולטיפול.
- ז. היה הילד בטיפולו של העובד הסוציאלי, והוחלט על העברתו למסגרת מקומית אחרת או למסגרת אזורית, ישתף העובד הסוציאלי פעולה עם הנוגעים בדבר לביצוע ההעברה.
- ח. העלה הצוות הבין-מקצועי הצעה לסידור ילד מחוץ לבית, יועבר המקרה לטיפול העובד הסוציאלי במסגרת השירות לילד ולנוער בלשכת הרווחה המקומית, מקום שבו גובשה חוות הדעת בנדון.
- ט. מצא העובד הסוציאלי בעיות עקרוניות הנוגעות לביקור הסדיר במקום או לתלמידים שסידורם קשה במיוחד, יביא את הדבר לדיון בוועדת התיאום וההכוון המקומית, באמצעות מנהל לשכת הרווחה במקום.
- י. לגבי ילד שסיים את שהותו במסגרת חינוכית רשמית, לאחר סיום לימוד חובה או קבלת פטור ממנו, ישתף העובד הסוציאלי פעולה עם השירותים הממלכתיים והציבוריים (בית-הספר, לשכת העבודה, קצין הביקור הסדיר וכדו') לצורך סיוע חומרי, הכוונה לתכניות מיוחדות או עבודה.

יא. לפי צורכי הטיפול, ולפחות פעם בשנה, לקראת סיום שנת הלימודים, יעביר העובד הסוציאלי למנהל בית-הספר סיכום קצר בכתב על הילדים שהיו בטיפולו במשך השנה.

8. אחות בית-הספר

- א. אחות בית-הספר תקבל ממנהל בית-הספר רשימה חודשית של תלמידים שאינם מבקרים ביקור סדיר.
- ב. אחות בית-הספר תקבל פניות ממחנכי הכיתות (באמצעות מנהל בית-הספר) לטיפול בתלמידים אשר קיים חשש כי היעדרותם מבית-הספר נובעת מסיבות בריאות, שלהם או של בן משפחה אחר. אחות בית-הספר תטפל בבעיה ישירות או באמצעות חבר אחר של הצוות הבין-מקצועי, או על-ידי פנייה לגורמים שמחוץ לבית-הספר (בתיאום עם המנהל).
- ג. הוברר תוך-כדי טיפול כי היה לילד קשר עם שירותים שונים מחוץ לבית-הספר, כגון שירותי בריאות או שירותי בריאות הנפש, תרכז אחות בית-הספר מידע זה.
- התעורר צורך להפנות תלמידים או הורים לתחנת בריאות הנפש – הם יופנו אליה באמצעות האחות.
- ד. אחות בית-הספר תעמוד בקשר עם מחנכי הכיתות, ותחליף עמהם מידע שיש בו כדי לסייע להבנת הילד ומשפחתו.
- ה. אחות בית-הספר תשתתף בישיבות הצוות הבין-מקצועי הדנות במקרים שהיו בטיפול.
- ו. היה הילד בטיפול הישיר של האחות, והומלץ על העברתו למסגרת אחרת, מחוץ לבית-הספר, תשתף האחות פעולה עם הגורמים המתאימים לביצוע ההעברה.
- ז. לפי צורכי הטיפול, ולפחות פעם בשנה, לקראת סיום שנת הלימודים, תעביר אחות בית-הספר סיכום קצר בכתב למנהל בית-הספר על הילדים שהיו בטיפול במשך השנה.

9. הצוות הבין-מקצועי

- א. הדיון בצוות הבין-מקצועי נערך לפי בקשת מחנך הכיתה או אחד המורים במסגרות-העזר (כיתה להוראה מסייעת, כיתה טיפולית, כיתה מתקדמת) או אחד העובדים בשירותי-העזר (אחות, עובד סוציאלי, מורה-יועץ, פסיכולוג או קצין ביקור סדיר).
- הצוות כולל עובדים אלה: מנהל (יו"ר) רופא או אחות, מחנך, מורה-יועץ, פסיכולוג, עובד סוציאלי, מורי מסגרות העזר ומנחיהם.

- ב. קצין ביקור סדיר יוזמן לדיון הצוות הבין-מקצועי.
- ג. אם המנהל רואה צורך בכך, הוא יזמין לדיון את המפקח על המוסד.
- ד. לא נמצא בבית-הספר צוות בין-מקצועי מלא. ייערך הדיון בצוות מצומצם, המצוי בבית-הספר.
- ה. הצוות הבין-מקצועי יציע תכנית שיקומית לתלמיד, לפי הצעות אלה:
- 1) שילוב התלמיד במסגרת-עזר
 - 2) מתן שיעורי-עזר מיוחדים
 - 3) טיפול סביבתי על-ידי מדריך חברתי או על ידי עובד סוציאלי
 - 4) טיפול על-ידי הפסיכולוג
 - 5) טיפול על-ידי מורה-יועץ
 - 6) הדרכת ההורים
 - 7) שילוב בתכניות החינוך החברתי והחינוך המשלים. ייתכן שילוב של אחדות מההצעות האלה.
- ו. החלטת הצוות תועבר לידיעת המפקח על המוסד.
- ז. הצוות יקבע אחראי מבין חבריו למעקב אחר ביצוע התכנית במשך שלושה חודשים, לפחות.
- ח. המורה היועץ, הפסיכולוג, קצין הביקור הסדיר, והעובד הסוציאלי המטפלים בתלמיד יעמדו בקשר עם מחנכי הכיתות ועם מורי מסגרות-העזר, ויביאו לידיעתם את תהליך הטיפול ואת תוצאותיו באופן שוטף.
- ט. אם הוברר, תוך כדי טיפול, כי היה לילד קשר עם שירותים שונים מחוץ לבית-הספר, כגון שירותי בריאות הנפש, ירכז יועץ בית-הספר מידע זה לצורך העמקת הטיפול בילד על-ידי המחנך ועל-ידי הצוות הבין-מקצועי ולצורך היוועצות במומחים לטיפול בבריאות הנפש. לגבי שירות המבחן, שירותי הסעד ושירותים אחרים, ירכז את המידע העובד הסוציאלי.
- י. אם חזר התלמיד לביקור סדיר – תיערך התאמת התכנית השיקומית למידת הסתגלותו של התלמיד לכיתת-האם, למסגרת-העזר או לשיעורי העזר וכדו', ויימשך המעקב אחריה.
- יא. אם לא חזר התלמיד לביקור סדיר – יובא העניין לוועדת התיאום וההכוון ברשות המקומית.

נספח ג
**תחומי הטיפול
והאחריות של
רשות החינוך
המקומית**

א. אכיפת ביקור סדיך

1. על רשות החינוך המקומית לנהל כרטסת תלמידים בגיל לימוד חובה (בגיל 5-18) הגרים בתחומה, לפי הוראות חוק לימוד חובה התש"ט-1949.

2. מצבת תלמידים

א. רשות החינוך המקומית תעמיד למנהל מוסד החינוך מצבת תלמידים הרשומים כדין באותו מוסד חינוך.

ב. לא העבירה הרשות למנהל את מצבת התלמידים עד תחילת שנת הלימודים, יודיע על כך המנהל למנהל המחוז של משרד החינוך, התרבות והספורט, כדי שידאג להמצאת מצבת התלמידים למנהל.

3. תנאים לפעולת רשות החינוך המקומית

לפני כל פעולה לפי 4 להלן יודא מנהל המחלקה או האגף לחינוך ברשות החינוך המקומית כי התמלאו כל התנאים האלה:

א. התלמיד הוא בגיל לימוד חובה (מגיל 5 ועד גיל 15).

ב. מוסד החינוך הוא מוסד חינוך מוכר.

ג. התלמיד רשום במוסד החינוך כדין, ושמו מופיע במצבת התלמידים של מוסד החינוך.

ד. הורי התלמיד יודעים שהתלמיד רשום במוסד החינוך.

- ה. מצבת התלמידים של מוסד החינוך נמצאת בידי מנהל מוסד החינוך.
- ו. התלמיד נעדר מלימודיו ללא סיבה מוצדקת שבעה ימים רצופים, לפחות, או זמן קצר יותר, אך הייתה בהיעדרותו משום הפרעה רצינית ללימודיו לדעת מנהל מוסד החינוך.
- ז. מנהל מוסד החינוך שלח מכתב רשום להורי התלמיד לפי הנוסח שלהלן, והעביר העתק למנהל המחלקה או האגף לחינוך ברשות החינוך המקומית.
- ח. קצין ביקור סדיר מסר למנהל דו"ח על ביקור בביתם של הורי התלמיד ועל נסיבות היעדרותו מן הלימודים.
- ט. התלמיד נעדר מן הלימודים אחרי משלוח המכתב הרשום בלי סיבה מוצדקת.
- י. עברו שבעה ימים מיום משלוח המכתב הרשום.
- 4. העברה ליועץ המשפטי של הרשות**
- התקיימו כל התנאים שב-3 לעיל, יעביר מנהל המחלקה או האגף לחינוך ברשות החינוך המקומית את החומר ליועצה המשפטי של הרשות, לטיפול בהגשת תלונה למשטרה נגד העבריינים ובפתיחת הליכים פליליים נגדם. מנתל המחלקה או האגף לחינוך ברשות שאין לה יועץ משפטי יגיש תלונה במשטרה נגד העבריינים.
- 5. דיווח למנהל המחוז**
- מנהל המחלקה או האגף לחינוך ברשות מקומית, שפעל לפי ההוראות ב-4 לעיל, ידווח למנהל המחוז של משרדנו על כך.
- 6. מעקב של מנהל המחוז**
- מנהל המחוז שקיבל העתק מהמכתב של מנהל מוסד החינוך יברר בתום שבעה ימים מיום משלוח המכתב מה נעשה בנושא על-ידי רשות החינוך המקומית.
- 7. פעולות מנהל המחוז**
- הגיע מנהל המחוז למסקנה כי הטיפול במקרה מסוים על-ידי רשות החינוך המקומית איננו מספיק, ויש ברצונו לגרום לזירוז הטיפול בו, הוא רשאי להביא את המקרה לידיעתו של היועץ המשפטי של משרד החינוך, התרבות והספורט ולבקשו לטפל בו. העתק מן הפנייה יישלח למנהל המחלקה או האגף לחינוך ברשות החינוך המקומית.

8. טיפול היועץ המשפטי של המשרד

א. הגיעה ליועץ המשפטי של המשרד בקשה לטיפול במקרה מסוים, ישקול, בתיאום עם היועץ המשפטי של הרשות, את הצעדים שיינקטו.

ב. בלשכת היועץ המשפטי של המשרד יש עורכי דין שהוסמכו כתובעים על-ידי היועץ המשפטי לממשלה לעניין עברות על חוק לימוד חובה, התש"ט-1949, התקנות שהותקנו מנחו וחוקי חינוך אחרים, ולכן הם רשאים להחליט במקרה מסוים על הגשת כתב אישום, לפי שיקול דעתם.

רישום העברות ומעקב

א. הרשות המקומית אחראית לארגון שיבוץ התלמידים בגיל חינוך חובה (עד גיל 15) במוסדות חינוך מוכרים ולמעקב אחר מקום לימודיהם של התלמידים גם מעבר לגיל חינוך חובה (עד גיל 18).

ב. בכל רשות מקומית תוקם ועדה לוויסות מעברים של תלמידים על-פי ההנחיות בפרק 3 של חוזר זה.

ג. הרשות המקומית תפעל על-פי ההנחיות בפרקים 3 ו-4 בחוזר זה.

להלן נוסח המכתב הרשום שישלח מנהל בית הספר להורים לפני הגשת תלונה למשטרה ונוסח המכתב שהוא ישלח לרשות החינוך המקומית:

מכתב רשום של מנהל בית-הספר להורים

משוך והתרבות רשות החינוך המקומית _____

מוסד החינוך _____ .

תאריך _____ .

לכבוד _____

_____ .

_____ .

א'/ג' נ'

הנדון: הודעה בדבר ביקור בנך/בתך* _____ .

במוסד החינוך _____

הרינו להודיעך בזה, כי בנך/בתך* _____ יליד/ת* _____

רשום כחוק בבית-ספרנו בכיתה _____ אינו/ה* _____ .

מבקר/ת* בו באופן סדיר / אינו/ה מבקר/ת בו כללי* _____

החל מתאריך _____ . אין ספק, כי בכך נגרם לבנך/לבתך נזק _____

* מחק את המיותר

חינוכי רב, העלול להשפיע בצורה חמורה על התפתחותו/ה בעתיד.
אבקשך לפנות להנהלת מוסד החינוך מיד עם קבלת הודעה זו לברור
העניין ולהחזיר את בנך/בתך* ללימודים סדירים, ללא דיחוי.
לידיעתך, אי ביקור סדיר הוא עברה פלילית, על-פי חוק לימוד חובה
התש"ט-1949. הורים של ילד בגיל לימוד חובה או של נער בגיל לימוד
חובה חייבים, כל אחד מהם, לדאוג לכך שהילד או הנער ילמד באופן
סדיר במוסד חינוך מוכר. אם לא למד הילד או הנער באופן סדיר במוסד
חינוך מוכר, דינו של כל אחד מהוריו מאסר של חודשיים או קנס, אלא
אם כן הוכיח מעל לכל ספק סביר, שעשה כמיטב יכולתו כדי שהילד או
הנער ילמד באופן סדיר במוסד חינוך מוכר.

בכבוד רב,

מנהל/ת,* בית-הספר

(שם משפחה ושם פרטי)

העתק: מנהל האגף/המחלקה לחינוך, רשות החינוך המקומית

* מחק את המיותר

7-7

78 צרכים מיוחדים/מניעת נשירה
חוזר מיוחד ז' (תשנ"ה) דצמבר 1994

מכתב של מנהל בית הספר לרשות המקומית

הרשות המקומית

משרד החינוך, התרבות והספורט

בית־הספר _____

תאריך _____

לכבוד

מנהל המחלקה/האגף* לחינוך,

רשות החינוך המקומית

אדון נכבד,

הנדון: **ביקור סדיר של התלמיד** _____

מאחר שעברו למעלה משבעה ימים מאז ששלחנו מכתב רשום להורי התלמיד _____, והוא לא חזר ללימודים במוסד החינוך,

אנו שולחים אליך את המסמנים הבאים להמשך הטיפול:

1. העתק מכתב רשום אשר נשלח להורי התלמיד ביום _____.
2. קבלת דואר מס' המוכיחה כי המכתב נשלח בדואר רשום, _____ כנדרש לפי החוק.
3. טופס אישור מסירה של דבר דואר רשום.

בכבוד רב,

_____ מנהל בית־הספר

העתק: מנהל המחוז במשרד החינוך, התרבות והספורט

נספח ד
**תחומי הטיפול
 והאחריות של
 קצין הביקור
 הסדיר**

א. **איתור**

1. קצין הביקור תסדיר יקבל מהרשות המקומית את רשימת כל חייבי הרישום בגיל חוק לימוד חובה לבתי-הספר ולגני-הילדים אשר לא נרשמו גם לאחר התראה בכתב של הרשות המקומית.
2. קצין הביקור הסדיר יערוך ביקור בית אצל חייבי-רישום אלה, ויעמיד את ההורים על חובתם לרשום את הילד.
3. לא נמצאה משפחת הילד במקום, והתברר כי עברה לרשות מקומית אחרת, יודא קצין הביקור הסדיר כי התלמיד לומד בתחום הרשות האחרת.
4. קצין הביקור הסדיר יקבל פניות לטיפול בביקור הסדיר של תלמידים ממנהלי בתי-הספר במקום או מכל גורם אחר, באמצעות –
 - (א) העתקי מכתבי-ההתראה של המנהל להורי התלמידים;
 - (ב) הודעה של הרשות המקומית;
 - (ג) דו"חות חודשיים של מנהלי בתי-הספר;
 - (ד) פניות מיוחדות של מנהלי בתי-הספר, בעל-פה או בכתב;
 - (ה) פניות של גורמים אחרים שבידם מידע על תלמיד משוטט.

5. קצין הביקור הסדיר יפנה לכל הגורמים במקום המטפלים בנוער חריג עד גיל 18 (לשכת הסעד, שירות המבחן, המשטרה, ארגוני מתנדבים ועוד), בבקשה להפנות אליו כל מקרה הידוע להם של תלמיד שאינו מבקר ביקור סדיר או אינו עובד.
6. קצין הביקור הסדיר יקיים סיורים בסביבת בתי-הספר ובכל מקום אחר שתלמידים עלולים לשוטט בו בשעות הלימודים. בסיורים אלה הוא יברר את שמם ואת מענם של תלמידים אלה ואת בתי-הספר שהם רשומים בהם (בשעת הצורך ייעזר קצין הביקור הסדיר במשטרה או במועצה למניעת עבריינות). קצין הביקור הסדיר יפעיל "מרכז מידע" ביישוב.
7. קצין הביקור הסדיר יאתר את כל הילדים הלומדים מחוץ לישוב – במוסדות חוץ ובפנימיות.

ב. הטיפול

1. בידי קצין הביקור הסדיר יהיה תיק מעקב אישי – במקום נעול – לכל תלמיד שבטיפולו.
2. קצין הביקור הסדיר יבוא בדברים עם מחנך הכיתה או עם חברים מבין הצוות הבין-מקצועי ועם מנהל בית-הספר, לשם קבלת פרטים על התלמידים ולשם תיאום הטיפול בהם.
3. לפי הצורך יבקר קצין הביקור הסדיר בבית משפחת התלמיד, כדי להעמידה על חובתה לדאוג לביקור הסדיר של התלמיד.
4. קצין הביקור הסדיר ישתתף בישיבות הצוות הבין-מקצועי שנדון בהן מקרה של תלמיד שאינו מבקר ביקור סדיר.
5. נמצא תלמיד בטיפול לשכת הסעד או השירות הפסיכולוגי או שירות המבחן, או בטיפולו של כל גורם אחר, ויש לו רקע של ביקור לא סדיר בבית-הספר, יעקוב קצין הביקור הסדיר אחר מהלך הטיפול.
6. הועבר תלמיד למסגרת לימודים אחרת לצורך שיקומו, יעקוב קצין הביקור הסדיר אחר תהליך ההעברה, וידאג לביקורו של התלמיד במסגרת החדשה.
7. נמצא שהביקור הלא סדיר של התלמיד נגרם על-ידי הוריו, ידאג קצין הביקור הסדיר להעמדה לדין של הורי התלמיד על אי-קיום חוק-לימוד-חובה – באמצעות רשות החינוך המקומית.
8. הוברר כי אי-סדירות הביקור של התלמיד בא עקב סירובו הוא, והוא נמצא משוטט או נתון להשפעה רעה או נפגע

שלומו הגופני או הנפשי, ויש בידי קצין הביקור הסדיר הוכחות לכך שאפשר להביאן לפני בית-המשפט, ידאג קצין הביקור הסדיר להפניית המקרה לטיפול פקיד-הסעד במקום, לשם הגשת תביעה נגד הנער לפי "חוק הנוער".

9. קצין הביקור הסדיר יטפל גם בביקור הסדיר של התלמידים הלומדים מחוץ למקום מגוריהם באישור הרשות המקומית במסגרות יומיות או פנימייתיות.

10. קצין הביקור הסדיר יציג בפני מנהל בית-הספר חומר על תלמידים העלולים לנשור, ויסייע בהקמת תכניות שיקומיות למניעת נשירה ובהפעלתן.

ג. מעקב ודיווח

1. על כל טיפול בתלמיד – ביקור בית, שיחה עם המחנך, השתתפות בישיבת צוות ופגישות אחרות – יירשם מזכר בציון התאריך, שיישמר בתיק המעקב האישי.

2. חוזר התלמיד לביקור סדיר – יבדוק קצין הביקור הסדיר פעם בחודש את סדירות ביקוריו. אם מתברר כי ביקורו של התלמיד סדיר, ייעשה המעקב לעתים רחוקות יותר.

3. תיק המעקב האישי יישמר במשרדי הרשות המקומית עד הגיע הנער לגיל 18, אך יהיה פעיל עד גיל 16. הקב"ס יודיע למנהל על פתיחת תיק.

4. בתום כל חודש יערוך קצין הביקור הסדיר דו"ח חודשי על תלמידים שבטיפולו, כאלה שאינם מבקרים ביקור סדיר ונושרים. דו"ח זה יועבר לממונה על הביקור הסדיר בלשכת המחוז ולממונה הארצי על ביקור סדיר לא יאוחר מאשר במחצית כל חודש לגבי החודש שעבר.

נספח ה
**מעורבותו של
המפקח המחוזי
על הביקור
הסדיר**

- א. המפקח על הביקור הסדיר יהיה הגורם המקצועי האחראי לפעולתם ולהדרכתם של קציני הביקור הסדיר במחוז.
- ב. המפקח על הביקור הסדיר ירכז את נתוני הנשירה במחוזו ויעמידם לרשות מנהל המחוז.
- ג. המפקח על הביקור הסדיר ייזום תכניות שיקומיות, וידאג להפעלתן בתיאום הרשות המקומית.
- ד. המפקח על הביקור הסדיר יהיה חבר בוועדת תכנון החינוך העל-יסודי במחוזו.
- ה. המפקח על הביקור הסדיר יהיה חבר קבע ב"ועדת ההפעלה".
- ו. המפקח על הביקור הסדיר יקיים פגישות עם המפקחים הכוללים של בתי-הספר ועם מנהלי מחלקות החינוך ברשויות בנושאי הביקור הסדיר ומניעת הנשירה.
- ז. המפקח על הביקור הסדיר יהיה אחראי להפעלת מרכז מידע מחוזי.

נספח ו
**תחומי טיפול
 ואחריות של
 היחידות לקידום
 נוער**

א. **איתור**

היחידות לקידום נוער עוסקות באיתור נערים גילאי 14-18 אשר נפלטו ממערכות החינוך הפורמאלי בדרכים האלה:

1. הצלבות מידע ממוחשבות של קובץ אוכלוסיית הנוער ביישובים השונים עם קובצי התלמידים המדווחים למשרדנו.
2. איתור בשטח (במוקדי בילוי והסתובבות של הנוער)
3. דיווח מקצין ביקור סדיר של נערים מקבלי פטור מלימודים
4. דיווחים מגורמי חינוך וטיפול שונים (עובדים סוציאליים קציני מבחן, משטרה, יועצות בתי-ספר וכיוצ"ב) על נוער מנותק ועל נוער בסיכון.

ב. **הפניה**

- נערים/ות בגילאי חינוך חובה (16) שאותרו כנושרים יופנו לטיפול קצין הביקור הסדיר ביישוב.
- נערות מעל לגיל חינוך חובה שאותרו כנושרות תופנינה לטיפול השירות לנערות במצוקה.
- נערים מעל לגיל חובה אשר אותרו כנושרים ונערים אשר קיבלו פטור מלימודים מהקב"ס יופנו לאבחון ולהמשך טיפול ביחידה לקידום נוער במטרה לשלבם מחדש.

ג. אבחון וטיפול

1. המדריך לקידום נוער פועל ליצירת קשר עם הנערים ונותן להם סיוע סוציאלי אישי.
2. האבחון וההערכה נעשים בשני מישורים:
 - יכולת ההסתגלות למערכות החינוך הפורמאליות
 - הרמה ההשכלתית.
3. נבנית תכנית אישית בהתאם לצורכי הנער וליכולתו, במטרה לשלב מחדש. התכנית מורכבת מסל המכיל -
 - ייעוץ וסיוע אישי;
 - השתתפות בתכניות חברתיות חינוכיות, לשיפור יכולת ההסתגלות;
 - לימודים במסגרת תכנית היל"ה;
 - הכנות לשילוב מחדש בבית-הספר.
4. התכנית מתבצעת תוך ליווי והערכה צמודים של המדריך המטפל האישי ורכז תכנית היל"ה ביישוב.
5. הנערים משולבים מחדש בבית-הספר ומקבלים סיוע וגיבוי לשלושה חודשים.

ד. מעורבות קהילתית

היחידה לקידום נוער תיקח חלק ותשתתף בפורומים יישוביים שונים העוסקים במניעת נשירה. היחידה גם תסייע בהתאם ליכולתה, ותשתלב בתכניות ההתמודדות היישוביות למניעת נשירה ולשילוב מחדש.

נספח ז
**מעורבותו של
המפקח הכולל
בתחום אחזקת
התלמידים**

- א. המפקח הכולל אחראי, בתוקף תפקידו, על כל פעולות בית-הספר. עליו לתת את דעתו על אופן פעולתו של בית-הספר באחזקת התלמידים ולבדוק מדי פעם את ביצוע ההוראות הנוגעות לנשירת התלמידים.
- ב. 1. המפקח יבדוק את התאמת דרכי ההוראה לצרכים המיוחדים של כל תלמידי המוסד.
2. המלצות המפקח בדבר התאמת מסגרות הלימוד לחלקים השונים של אוכלוסיית התלמידים תידונה במועצה הפדגוגית לפני סוף שנת-הלימודים, כדי לאפשר את ההכנות הדרושות, כגון השתלמויות מורים והכנת הציוד הלימודי.
- ג. המפקח הכולל יסייע בפתיחת מסגרות שיקומיות בבית-הספר שבתחום טיפולו.
- ד. המפקח הכולל יבדוק בביקוריו בבית-הספר ובכיתות את נוכחות התלמידים, ויברר היכן הילדים החסרים. כמו כן יבדוק המפקח אם המורה והמנהל יודעים על היעדרותם של התלמידים ויקבל דיווח על הפעולות שנקט בית-הספר.
- ה. המפקח הכולל יבדוק, לקראת סוף שנת-הלימודים, מי מהתלמידים אינו ממשיך באותו בית-ספר ומהי הסיבה לעזיבה. כן יבדוק המפקח את התפלגות העוזבים לפי מסגרות. אם יתברר שהעזיבה באחת הכיתות משמעותית, יתקיים על כך דיון במועצה הפדגוגית של בית-הספר.
- ו. בתחילת שנת-הלימודים יבדוק המפקח אם המנהל אכן ביצע את הוראת המנכ"ל לגבי אחריות המנהל לכל התלמידים הרשומים בבית-ספרו.
- ז. המפקח הכולל ימליץ על מילוי בקשה לפטור מחוק לימוד-חובה או ידחה אותה.
- ח. המפקח הכולל יבדוק אם מתבצעים ביקורי בית של מורים, בעיקר בבתיהם של התלמידים שאינם מבקרים ביקור סדיר.

נספח ח
**תכניות נוספות
לטיפול
בתלמידים
בסכנת נשירה**

א. תכניות באחריות אגף שח"ר

1. חונכות תלמידים בבתי-ספר יסודיים ועל-יסודיים
2. התערבות בקרב הורים לילדים בגיל הרך
3. חונכות בקריאה
4. מח"ר לאוניברסיטה – כיתות הכנה לבית-הספר העל יסודי
5. שיעורי הכנה במקצועות הלימוד
6. מועדונית ביתית
7. מועדונית בחיק המשפחה
8. חינוך לכשירות חברתית על-ידי משחק ושיח
9. תכנית "יזמות" לכיתות הכוון
10. מרכז לשילוב ולקידום למידה

ב. תכניות באחריות מינהל החברה והנוער

1. מרכזי פנייה והכוון לנוער (מילנ"ם)
2. מרכזי פנייה לייעוץ ולהכוון לנוער עולה בסיכון.

